

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Förskolans flera funktioner

- En studie av föräldrars uppfattningar om förskolans roll för barnet,
föräldrarna och samhället.

Karin Sandström och Elin Schön

LAU370

Handledare: Johannes Lunneblad

Examinator: Roger Ljungvall

Rapportnummer: VT09-2611-005

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Förskolans flera funktioner

Författare: Karin Sandström och Elin Schön

Termin och år: Vårterminen 2009

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Johannes Lunneblad

Examinator: Roger Ljungvall

Rapportnummer: VT09-2611-005

Nyckelord: Barn, betydelse, förskola, föräldrar, roll, samhälle.

Syftet är att undersöka hur föräldrar, främst kvinnor, kan kommunicera den betydelse och roll som förskolan kan ha. Genom samtalsintervjuer tar vi reda på hur föräldrar talar om förskolan utifrån barnets, föräldrarnas respektive samhällets perspektiv, samt vilken av dessa som väger tyngst kring frågan vem förskolan är till för. Litteraturgenomgången visar på tre olika diskurser om förskolans funktion: dels förskolan som en plats med pedagogisk betydelse för barnet, dels förskolan som en viktig del i att föräldrar ska kunna arbeta, samt förskolans betydelse för samhället. För att analysera resultatet har ett diskursanalytiskt angreppssätt används med poststrukturalism som teoretisk utgångspunkt. Resultatet visar att föräldrarna har en tvetydig syn på förskolans betydelse och roll. I första hand kommunicerar de att förskolan är en plats där de kan lämna sina barn för att de ska kunna arbeta och på så sätt göra karriär och/eller försörja sig. Resultatet visar att förskolan är speciellt viktig för att just kvinnorna ska kunna arbeta utanför hemmet, vilket litteraturgenomgången visar inte har varit något självklart i mer än några årtionden. Resultatet visar även att föräldrarna i stor utsträckning också tar barnets perspektiv då de talar om förskolan. Att möta och kommunicera med föräldrar utgör en stor del av läraryrkets uppgifter. Speciellt i förskolan är den dagliga kontakten med föräldrar nödvändig och därför kan det också vara viktigt att kunna ta föräldrars perspektiv och möta dem utifrån vad förskolan kan ha för roll i just deras liv. Detta kan göra det väsentliga samarbetet mellan föräldrar och pedagoger enklare.

Tack

Vi vill tacka Johannes Lunneblad som på ett konstruktivt och engagerat sätt har handlett oss i vår arbetsprocess. Vi vill också tacka de fem föräldrar som ställde upp för intervju samt förskolan där vi sökte undersökningspersoner.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	2
1.1 Syfte	2
2. LITTERATURGENOMGÅNG	2
2.1 Förskolan och dess funktion	2
2.2 Förskolans funktion ur ett historiskt perspektiv	3
2.3 Förskolans roll för föräldrar	4
2.4 Förskolan som en köns- och arbetsmarknadspolitisk fråga	6
2.5 Föräldraskapets ideal och dilemman	7
3. FRÅGESTÄLLNINGAR	9
4. TEORETISK ANKNYTNING	9
4.1 Diskursanalys	9
4.2 Genus	10
5. METOD	11
5.1 Val av metod	11
5.2 Urval av intervjupersoner	11
5.3 Beskrivning av intervjupersoner	12
5.4 Datainsamling	12
5.5 Bearbetning av data	13
5.6 Studiens tillförlitlighet	13
5.7 Etiska hänsynstaganden	14
6. RESULTATANALYS	14
6.1 Förskolans funktion för barnet	14
6.1.1 Samvarokompetens	14
6.1.2 Pedagogisk stimulering	16
6.1.3 Identitetsskapande	17

6.2 Förskolans funktion för föräldrarna	18
6.2.1 Föräldrarnas möjligheter till arbete	18
6.2.2 Kvinnans möjligheter till arbete	19
6.2.3 Göra karriär och få egentid	20
6.3 Förskolans funktion för samhället	22
6.3.1 Förskolans indirekta betydelse för samhället	22
6.3.2 Förskolan som en samhällsnorm	23
6.3.3 Samhälleliga värderingar	23
7. DISKUSSION	24
7.1 Förskolans roll och betydelse för barnet	25
7.2 Förskolans roll och betydelse för föräldrarna	25
7.3 Förskolans roll och betydelse för samhället	26
7.4 Relevans för läraryrket	27
7.5 Förslag till fortsatt forskning	27
7.6 Slutdiskussion	28
8. REFERENSLISTA	30
9. BILAGOR	32
9.1 Bilaga 1	32
9.2 Bilaga 2	34

1. Inledning

Idag går de allra flesta barn i någon form av förskola. Enligt Skolverket (Rapport 315, 2008, del 2) går idag ungefär 90 procent av alla barn i förskola. Förskolan berör med andra ord en stor del svenska barn och föräldrar och inte minst det svenska samhället. Det är dock inte riktigt lika självklart för vems behov förskolan tillkommit och mot vem dagens förskola i första hand vänder sig till.

Varför har vi då idag en förskola? På den frågan finns det inget enkelt svar. Dagens förskola präglas nämligen av en tvetydighet som dels grundar sig i föräldrars behov av barntillsyn under tiden de arbetar och dels i uppfattningen om barnets behov av pedagogisk verksamhet.

Tiden efter andra världskrigets slut och 60-talet var perioder då behovet av arbetskraft ökade och således också behovet av barntillsyn. Under denna tid tycks förskolan ha varit till främst för föräldrarnas och samhällets skull eftersom samhället behövde kvinnornas arbetskraft och kvinnorna kunde inte arbeta om de var tvungna att vara hemma med barnen. Under 50-talet var behovet av arbetskraft inte lika stort och då betonades istället barnets behov av att vara hemma med sin mamma, men under 60-talet svängde pendeln: barnsomsorgens positiva betydelse för barnens utveckling betonades och fick stort inflytande av bland annat utvecklingspsykologiska teorier. Då Barnstugeutredningen kom 1972 fick också staten en viktig roll i den offentliga barnsomsorgen och de olika former av barnomsorg som fanns vid den här tiden samlades under det gemensamma namnet förskola.

Dagens förskola är alltså en intregreering av olika former av verksamheter för barn, av vilka de tidigare barnkrubborna och barnträdgårdarna var de viktigaste och mest betydelsefulla. Från början utvecklades barnkrubborna och barnträdgårdarna separat åt olika håll med olika syften där barnkrubborna var en form av välgörenhet för fattiga arbetare medan barnträdgårdarna var av mer pedagogisk art. Dessa två olika linjer lever idag kvar i form av en tvetydighet kring förskolans uppgift och vem den är till för.

1998 fick förskolan en läroplan, ansvaret för verksamheten flyttades över från Socialstyrelsen till Utbildningsdepartementet och Skolverket blev tillsynsmyndighet. I och med detta blev förskolan för första gången en del i utbildningssystemet. Förskolan fick då uttalade mål och riktlinjer. I läroplanen så tycks förskolan numera inte i första hand hänga samman med behovet av arbetskraft eftersom den till stor del betonar barnets lärande och utveckling. Genom att däremot se till vistelsetiden för barn inom förskolan visar det sig snabbt att den hänger samman med föräldrarnas sysselsättningsgrad, vilket kan ses som att förskolan är till för föräldrarna.

Som litteraturgenomgången kommer att visa finns det alltså kvar en kluvenhet kring vem förskolan är till för och därför undersöks hur föräldrar kan kommunicera om förskolans betydelse och roll undersökts. Undersökningen har riktats mot föräldrars uppfattningar eftersom vi anser att en ökad förståelse mellan pedagoger och föräldrar är viktig.

1.1 Syfte

Syftet är således att undersöka hur föräldrar, främst kvinnor kan kommunicera den betydelse och roll som förskolan kan ha.

Vi anser att det som blivande förskollärare är viktigt att ha en förståelse för hur föräldrar tänker kring förskolans roll för att lättare kunna skapa förutsättningar för samarbete och förtroende mellan föräldrar och pedagoger. Enligt läroplanen för förskolan ska ”alla som arbetar i förskolan

[...] visa respekt för föräldrarna och känna ansvar för att det utvecklas en tillitsfull relation mellan förskolans personal och barnens familjer” (Utbildningsdepartementet 2009:12). Genom att få en inblick i hur några föräldrar kommunicerar förskolans betydelse i deras liv hoppas vi också få en ökad insikt om hur förskolan kan betraktas på olika sätt, vilket vi ser som värdefullt i en framtida kommunikation med föräldrar.

2. Litteraturgenomgång

I texten som följer kommer förskolans framväxt beskrivas, hur den har vuxit fram från industrialiseringens intåg och fram till idag samt hur samhällsliga förändringar och sätt att se på kvinnorollen som har påverkat förskolans utbyggnad. Vi kommer också beskriva hur förskolan och föräldraskapet ser ut idag. Anledningen till att beskriva förskolan ur en samhällslig och historisk kontext är för att vi, precis som Persson (1994:247), anser det viktigt att belysa de värderingar som har påverkat formandet av förskolan och som än idag lever kvar i våra sätt att tänka kring olika företeelser.

Föräldrars föreställningar om barn och om förskolan är en produkt av både föräldrarnas uppväxthistoria liksom av samhällets och förskolans historia. Föräldrarnas sätt att tänka om barn och förskolan är något som delvis har byggts upp historiskt, under en lång tid och är således ett tankemässigt arv (Persson 1994:248).

2.1 Förskolan och dess funktion

Idag går de allra flesta barn i förskola, nio av tio barn från tre år och upp till fem års ålder är inskrivna i någon förskoleverksamhet (Skolverket 2008, rapport 315). Det är familjens situation och barnets ålder som styr hur mycket tid barnet får tillbringa i förskolan. Förvärvsarbetande föräldrar erbjuds kommunal förskola eller familjedaghem (dagbarnvårdare) på heltid. Barn till arbetslösa föräldrar har rätt till kommunal förskola 15 timmar i veckan. Sedan den 1 januari 2003 har alla barn rätt till 525 avgiftsfria timmar, så kallad allmän förskola från och med höstterminen det år de fyller fyra år (Folke-Fichtelius 2008:10).

Sedan 1998 har förskolan en läroplan som tydligt formulerar förskolans mål och syfte. I och med läroplanen har förskolan också tagit ett steg närmare skolan vad gäller reglering av vad verksamheten skall innehålla (Pramling Samuelsson & Sheridan 2006:21). Läroplanen formulerar således vilket uppdrag förskolan har gentemot barnet och hemmet. Den fastställer också vilka värderingar som förskolan skall arbeta efter och placerar i och med detta förskolan i ett samhällsperspektiv. Dessa värderingar bygger framförallt på demokrati och människors lika värde. Läroplanen ligger också till grund för vad förskolan ska ha för uppgift och vad pedagogerna ska arbeta efter. Det står bland annat att förskolan ska ”präglas av en pedagogik, där omvårdnad, omsorg, fostran och lärande bildar en helhet” (Utbildningsdepartementet 2009:8), men det är genomgående barnens utveckling och lärande som betonas framför omsorgsaspekten.

Förskolan beskrivs som det första steget i barnens livslånga lärande. Förskolan har med andra ord genom läroplanen även ett samhällsuppdrag och en fostrande aspekt (Pramling Samuelsson & Sheridan 2006:27).

Huvuddragen i förskolans funktion i dag beskrivs i Skolverkets dokument *Information om allmän förskola*:

Förskolan har under hela sin utbyggnadsperiod haft ett dubbelt syfte. Den ska dels möjliggöra för föräldrar att förvärvsarbeta eller studera, dels erbjuda barn en pedagogisk gruppverksamhet och bidra till goda uppväxtvillkor. I och med att allt fler barn fått tillgång till förskolan har dess utbildningspolitiska betydelse vuxit.

[...]Förskolan är numera det första steget i utbildningssystemet och det är därmed viktigt att alla barn har tillgång till den (Skolverket 2003:9).

Det finns alltså en motsättning kring vem förskolan är till för. Tidigare forskning har även påtalat förskolans komplexitet i dagens svenska samhälle. Maria Folke-Fichtelius (2008:20) menar att förskolan har en flerdubbel uppgift och hänvisar till förskolans både samhällliga och pedagogiska uppgift och Christina Gars menar att dagens förskola tvingas tampas med en uppsjö olika behov:

[...] barnens behov av en bra barndomsmiljö som ger trygghet och utvecklingsmöjligheter, föräldrarnas behov av barnpassning, av valmöjligheter, möjligheter att försörja sig, kanske av egna utvecklingsmöjligheter, kanske även av stöd i föräldrarollen, förskollärarnas ambitioner att bedriva en verksamhet med god kvalitet, arbetsmarknadens behov av föräldrarnas tid samt samhällets behov av dugliga samhällsmedborgare [...] (2002:29).

Gars beskriver dessutom förskolan som en plats där föräldrarna och staten delar på ansvaret *för* och *vårdnaden om* barnet. Enligt läroplanen är det föräldrarna som har ansvaret för sina barn och förskolan ska fungera som ett stöd och komplement till hemmet. Förskolans uppgift uttrycks vara ”att i samarbete med föräldrarna verka för att varje barn får möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar” (Utbildningsdepartementet 2005:4f).

Även Sven Persson visar genom sin undersökning på en motsättning mellan den offentliga och privata sfären. Mycket ansvar har förflyttats från den privata till den offentliga sfären vilket har lett till ett dilemma för föräldrar: hur mycket ansvar vill de tillåta att det offentliga tar över? (1994:7). Som Gars menar hör inte längre föräldraskapet lika självklart till hemmet, utan det utövas i ökad grad av anställda i institutioner. En av orsakerna som författaren ser tycks vara att förskollärarna har expertisen, den legitimerade kompetensen för uppgiften till skillnad från föräldrarna som alltmer framstår som noviser (2002:101).

Dion Sommer förespråkar förskolans funktion och hänvisar till en svensk undersökning som visar att barn med tidiga erfarenheter av ”institutioner” klarar av sociala situationer bättre, med andra ord att förskolan spelar en viktig roll för barnens sociala utveckling vilket även implicerar att föräldraskapet inte alltid räcker till i dagens samhälle (2005:101).

2.2 Förskolans funktion ur ett historiskt perspektiv

Folke-Fichtelius ställer upp tre kriterier för varför det bildades en offentlig verksamhet för barn vid slutet av 1800-talet:

[...] att möjliggöra för bägge föräldrarna att förvärvsarbeta utanför hemmet (vilket i sin tur tillgodosåg såväl föräldrarnas behov av inkomst och tillsyn av barnen, som arbetsmarknadens/produktionens behov av arbetskraft), att motverka den reproduktionskris som uppstått när det gällde överföringen av normer, värderingar och kunskaper till det uppväxande

släktet samt att tillgodose ogifta kvinnors behov av försörjning och arbete utanför hemmet” (2008:53).

Tallberg Broman menar också att frågan om förskolans respektive föräldrarnas ansvar är en av verksamhetens allra viktigaste frågor. Gränsen för vad som är föräldrarnas uppgift och vad som är förskolans har nämligen varierat samtidigt som samhällets ansvar har ökat. Synen på hur ansvaret för barnen ska delas upp mellan familj och förskola har haft följande utveckling under 1900-talet enligt författarna: Ansvaret för barnet har gått från att vara enbart föräldrarnas, till att familjen som uppväxtmiljö ansågs otillräcklig vilket gjorde att statens ansvar ökade, och slutligen till att vara samhällets angelägenhet. Barnet har under det senaste århundradet alltmer börjat ses utifrån sitt sociala sammanhang vilket medfört att familjens inverkan på barnets utveckling uppmärksammats (1995:135-139).

Ur en historisk synvinkel har förskolan varit av socialpedagogisk art vars mål varit att fostra barn till föräldrar ur arbetarklassen, men även att påverka hemmen, något som har funnits med fram till idag. I och med Barnstugeutredningen, fortsättningsvis BU, som pågick mellan 1968-1972 blev den offentliga barnomsorgen samhällets ansvar. Det var också i och med BU som tidigare begrepp som daghem och lekskolor samlades under beteckningen *förskola* (Folke-Fichtelius 2008:58). Staten blev ansvarig för innehåll och organisation av förskoleverksamheten som innebar att förskolans mål, innehåll och arbetsätt fick en annan struktur än innan. Förskolan hade till uppgift att: förbereda barnen inför skolan, integrera barn med speciella behov samt jämställdhet mellan könen och social jämlikhet. Varje barn skulle ses som individer och med utbildad personal skulle de ges bästa möjliga förutsättningar till utveckling, men verksamheten var dock inte enbart till för barnen utan skulle också komplettera familjen (Persson 1998:41-43). Det som BU förde med sig var även ett vetenskapligt förhållningssätt som framförallt utgick ifrån utvecklingspsykologi och socialpsykologisk forskning (Pramling Samuelsson & Sheridan 2006:17ff). Gunni Kärrby (red.) skriver att BU också hade som förslag att starta en föräldrautbildning, något som dock aldrig blev verklighet (2000:22). Författaren menar vidare att förskolans förflyttning från det socialpolitiska till det utbildningspolitiska, då ansvaret för förskolan flyttades från Socialstyrelsen till Utbildningsdepartementet 1996, har medfört att förskolan blivit mer samhälleligt legitim. Syftet har gått från att ge stöd åt nödställda till att uttalat vara den första ”länken i en sammanhållen kedja” vars uppgift är att ”socialisera individen mot vissa gemensamma mål som omfattar alla i samhället”. Förskolans roll har alltså blivit tydligare: den ska främja lärande och vara första steget i ett utbildningssystem tillgängligt för alla medborgare. Klienten har i större mån blivit barnet självt och inte föräldrarna. Det är barnet som ska vara i fokus (Kärrby red. 2000:28).

2.3 Förskolans roll för föräldrar

Tallberg Broman menar att föräldrars uppfattningar om barnomsorgen under början av 1900-talet är mycket dåligt dokumenterad. Att lämna barnen på daghem var dock oftast inte något föräldrarna själva valde, utan det var mer av en nödvändighet. Fram till 1970-talet var det faktiskt inte heller speciellt vanligt att ha sina barn placerade i daghem. Den rådande uppfattningen att barnet mår bäst av en uppväxt i hemmiljö med sin mamma påverkade föräldrarna, men dessa uppfattningar förändrades sedan i takt med samhällsbyggandet och förskolans nödvändiga roll i detta (1995:149f). Genom att se tillbaka på förskolans historia kan som tidigare påpektas en bild fås av vad förskolan kan ha haft för betydelse för föräldrarna.

Under industrialiseringen levde arbetarfamiljerna under hårda förhållanden. Ofta var även mamman tvungen att arbeta och barnen fick då till stor del klara sig själva. Detta ledde till att många barn drev runt på gatorna vilket blev ett problem. Samhällets välbärgade började därför sörja för att ta hand om dessa barn genom välgörenhet (Persson 1998:12ff).

Därför startades 1854 den första barnkrubban. Barnkrubborna var i första hand till för fattiga, och oftast ensamstående kvinnors barn. I barnkrubban fick barnen omsorg och tillfällen till fri lek. Ändamålet var ”att rädda arbetare från samhällets behof, och inverka till sedlighet och ordning” (Tallberg Broman:12f). Persson menar att välgörenheten hade två mål: dels att hjälpa arbetarna och dels att förhindra att socialistiska idéer spred sig genom att de rika delade med sig något av det de hade. Barnkrubbor öppnades också i anslutning till fabriker med till stor del kvinnlig arbetskraft (Persson 1998:14). Inom barnkrubborna fanns ett så kallat mammöte ungefär en gång varannan vecka. Mötena hade en fostrande funktion eftersom det var just mammorna som ansågs vara så viktiga att påverka. Under mötena betonades sparsamhet och arbete för att samhället genom mammorna skulle utvecklas i önskad riktning (Tallberg Broman 1990:74/1995:142f).

Barnkrubborna var alltså en institution skapad både för samhällets och föräldrarna i arbetarklassens behov, dels för att kunna möta samhällets behov av arbetskraft och att fostra denna arbetskraft, dels för att föräldrarna skulle kunna arbeta utanför hemmet och försörja familjen.

Den första barnträdgården öppnade 1896 och var en typ av avgiftsbelagd lekskola för barn till välbärgade föräldrar. De flesta barnträdgårdar hade till skillnad från barnkrubborna en pedagogisk målsättning inspirerad av Friedrich Fröbel (Persson 1998:14). Fröbel var en tysk pedagog som förespråkade den socialpedagogiska rörelsen och var motståndare till tidens förvaringsinstitutioner för barn som till exempel barnkrubbor (Tallberg Broman 1995:20). Barnträdgårdsrörelsen var en kvinnorörelse, Fröbel var visserligen en man men den drevs av och för kvinnor (Tallberg Broman 1990:57). Barnträdgårdsrörelsen ville utöka samarbetet med hemmen dels för att uppvärdera kvinnans roll som moder, dels för att kunna fostra föräldrarna, främst mamman, som skulle få ett ökat intresse för uppfostran (Tallberg Broman 1995:141).

Barnträdgårdarna hade alltså en fostransroll gentemot mamman men också en pedagogisk roll för barnen. De flesta barnträdgårdarna uppstod inte, till skillnad från barnkrubborna, ur ett behov från föräldrarnas sida att kunna lämna barnen under tiden de arbetade.

Det är dock svårt att exakt skilja barnkrubban från barnträdgården. Tallberg Broman (1990:63) menar att barnträdgårdarna inte enbart var pedagogiska verksamheter för borgerliga barn utan att de även kunde vara en form av socialt arbete för arbetarbarn.

Genom ett riksdagsbeslut 1985 fick alla arbetande eller studerande föräldrar med barn från ett till ett och ett halvt år gamla rätt att lämna sina barn i barnomsorg, och det blev kommunernas skyldighet att erbjuda denna barnomsorg (Persson 1998:53f).

Under 1990-talet och fram till idag har samhällets utveckling gått mot att bli allt mer marknadsorienterad. Inom förskolan har detta medfört en ökad *kundorientering*, där föräldrarna är kunder och hänsyn tas till deras önskemål, en ökad *konkurrens* mellan förskolor där de profilerar sig för att konkurrera om kunderna och en slags *företagsimitation* där det har skapats en säljare-kundrelation (Persson 1998:64).

Lena Olsson har i en undersökning intervjuat arbetslösa föräldrar, deras barn och förskollärare om vad förskolan har för betydelse för just arbetslösa föräldrar och deras barn. Resultaten visar bland annat att alla intervjuade föräldrar i undersökningen var positiva till den möjlighet som förskolan innebär för att aktivt kunna söka arbete och ta arbeten med kort varsel. Att barnen går i

förskola är också ett krav för att föräldrarna ska kunna få ut a-kassa, förskolan har alltså stor betydelse för dessa föräldrars ekonomi (Olsson 1997:30).

Föräldrarna nämner också att förskolan har en social nytta för barnen. Eftersom de allra flesta barn idag vistas inom förskolan under dagarna finns det inga andra barn att leka med i hemmiljön. De menar också att förskolan erbjuder barnen aktiviteter, stimulering och en gemenskap med andra barn och vuxna, något som föräldrarna menar att de inte själva kan ge sina barn (Olsson 1997:36). Både föräldrar och förskollärare nämner förutom den sociala aspekten att förskolan ger barnet ”trygghet, kontinuitet och fasta rutiner och normer” (Olsson 1997:66).

Sundell och Salonen (1991 genom Persson 1994:66) försökte genom en enkätundersökning till 300 föräldrar till förskolebarn ta reda på vad föräldrarna ville att ”barnen skulle lära sig i förskolan”. Under denna tid var det det pedagogiska programmet som låg till grund för förskolans verksamhet. Resultatet visade att en stor del av föräldrarna ansåg att förskolan och familjen tillsammans hade ansvar för barnets uppfostran. Förskolan skulle stå för de konkreta kunskaperna till exempel sång och musik, medan föräldrarna själva ville ha hand om barnets emotionella, sociala och språkliga utveckling.

Gars (2002:90ff) har gjort en intervjustudie med föräldrar och förskollärare för att närma sig en förståelse kring föräldrarnas och förskollärarnas delade vårdnad om barnen. Författaren ställde bland annat frågan kring vilka funktioner den institutionaliserade barndomen (som vi i denna studie valt att begränsa till förskolan) skall fylla? Svaren visade att föräldrarna i studien framförallt tyckte att förskolans funktion var att lära barnen att fungera och kunna hävda sig i grupp och att detta gav förutsättningen för ett framtida liv.

Med andra ord visar denna studie en annan bild än Perssons. I Gars studie är den sociala funktionen med förskolan primär medan den i undersökningen Persson hänvisar till är föräldrarnas ansvar.

2.4 Förskolan som en köns- och arbetsmarknadspolitisk fråga

Persson (1994:100) konstaterar att omsorg och utbildning av små barn alltid har varit en könsfråga. Politiska beslut om barn och deras omsorg har till stor del påverkats av rådande idéer om vad som är barnets bästa och vad kvinnans huvudsakliga uppgifter är.

Tallberg Broman (1990:79f) menar att befintligheten, eller avsaknaden, av barnomsorg måste ses både ur ett klass- och könsperspektiv eftersom dessa har haft olika intressen. Ur ett arbetarklassperspektiv var borgerlig hjälp som till exempel barnomsorg ovälkommet. Detta perspektiv var samtidigt också patriarkalt och från manligt håll fanns ett starkt intresse av att kvinnan skulle arbeta i hemmet och därför ansågs det inte finnas något behov av barnomsorg.

Industrialiseringen medförde att kvinnan miste flera av sina tidigare arbetsuppgifter och roller eftersom familjen inte längre var självhushållande i lika hög grad. Kvinnorna sågs som ett hot i arbetslivet eftersom de både kunde bidra till att lönerna bibehölls på en låg nivå samt ersätta männen som arbetskraft på den tuffa arbetsmarknaden som under 1920-talet hade en redovisad arbetslöshet på nästan 35 procent. Det låg därför inte i det manliga intresset att organisera någon form av barnomsorg. En utbyggnad av barnomsorgen befarades kunna bli ett sätt för kvinnor att frigöra sig och ge sig ut på arbetsmarknaden (Tallberg Broman 1990:103).

Synsättet under 1940-talet var ungefär likadant: trots riksdagsmännens olika partitillhörigheter kunde de enas kring att barnomsorgen inte skulle utökas för att ge kvinnor möjlighet till arbete utanför hemmet. Under 1944 års krigstider var dock behovet av kvinnlig arbetskraft i produktionen så pass stort att det första statliga stödet till barnträdgårdarna delades ut. Detta

alstrade även nya arbeten för kvinnor inom den utbyggda barnomsorgen. Bidraget var alltså kopplat till den arbetsmarknadsmässiga nyttan (Tallberg Broman 1990:63).

Även under 1950-talet var riksdagsmännens åsikter och okänslor inför kvinnan som konkurrent till mannen starkare än det faktum att samhällets ekonomiska tillväxt verkligen behövde den kvinnliga arbetskraften (Persson 1994:100). Barnkrubborna och barnträdgårdarna utvecklades till stor del åt separata håll. Barnkrubborna bytte namn till daghem och barnträdgårdarna till lekskola. Dessa olika utvecklingsspår orsakade en debatt i mitten av 1950-talet där daghemmets heldagsform och mammans rätt att arbeta utanför hemmet ställdes mot lekskolans halvdagsform och barnets behov. Både förskollärare och representanter för stat och kommun förde sin argumentation utefter barnets behov eftersom det inte ansågs att daghemmen var positiva för barnen. Historiskt sett så hade de ju faktiskt uppstått på grund av mödrarnas behov av att lämna barnen någonstans då de arbetade, vilket inte ansågs vara gott skäl nog (Tallberg Broman 1995:40). Under detta decennium byggdes inte heller daghemmet ut nämnvärt utan det var deltidspplatserna i lekskolan som utökades (Tallberg Broman 1995:43).

Under 1960-talet dominerades debatten enligt Dahlström (1968, genom Persson 1994:100f) av kvinnor som yrkesarbetande mot kvinnor som hemarbetande. 1962 beslutade riksdagen att barnomsorgen skulle se över eftersom behovet av kvinnlig arbetskraft hade ökat kraftigt.

2.5 Föräldraskapets ideal och dilemman

Kvinnors förvärvsarbete ses idag som en självklarhet och Bäck-Wiklund och Bergsten beskriver dagens familj som en *tvåförsörjarfamilj*. Denna utveckling har skett relativt drastiskt på ca fyrtio år. Från 1960- till 1980-talet sjönk andelen gifta småbarnsmödrar som samtidigt var hemmafruar från 70 till 20 procent (1997:14).

Bäck-Wiklund och Bergsten beskriver att trots att det idag ses som självklart att kvinnor arbetar aktualiseras traditionella roller mellan kvinnor och män vid familjebildningen. I heterosexuella småbarnsfamiljer är det framförallt kvinnorna som utnyttjar föräldraförsäkringen samt går ner i arbetstid när barnen är små. Detta medför även att många kvinnor tar ett betydligt större ansvar för arbetet i hemmet än män, trots att föräldrar, både kvinnor och män, teoretiskt och ideologiskt är för jämställdhet. Den moderna, svenska, heterosexuella familjen lever således i en ambivalent verklighet även när det gäller genusfrågor (1997:129ff).

Sommer, beskriver hur moderskapet närmast är att betrakta som en mytologi med rötter långt tillbaka i historien: [...] ”moderskapet upphöjs till något livsnödvändigt, buret av starka positiva känslor, oantastligt vackert, naturgivet och självklart” (2005:178). Även om denna bild av moderskapet blivit starkt kritiserad som omodern och bakåtsträvande lever föreställningen kvar. Under 50- och 60-talet bidrog barnpsykologisk forskning till att blåsa liv i myten av modern som suverän i förhållande till andra personer i barnets omgivning. Sommer menar att de här traditionella föreställningarna som omger moderskapet håller tillbaka möjligheterna för barnet att skapa nära relationer med andra, inte minst fadern. Det får också konsekvenser för moderns möjligheter till jämställdhet i samhället och arbetslivet, i och med den känsla av skuld det kan innebära att lämna barnet till någon annan (2005:178).

Även Bäck-Wiklund och Bergsten beskriver en traditionell *modersideologi* där kvinnor fostras in i föreställningen om sin egen viktiga betydelse för barnets utveckling vilket kan leda till att mammor känner en viss skuld då de lämnar sina barn till förskolan och går till jobbet (1997:52/140). Pappor känner enligt författarna inte samma skuld i förhållande till att lämna hemmet och gå till jobbet. Flera män uttrycker att arbetet blir en möjlighet till avkoppling från

hemmet och hemmets krav. Det är bland annat på grund av dessa skilda sätt att uppleva föräldraskapet som kvinnor väljer att ta ut föräldraledigheten i större utsträckning än männen (1997:144ff).

Gars (2002:102) ser det som att det nutida samhället är kantat av ideal som varje individ måste förhålla sig till. Det gäller att sköta sina affärer på rätt sätt. Föräldrarna skall samtidigt som de är goda föräldrar göra karriär och bygga upp en livstil. Sommer menar att det under flera århundraden har pågått en individualisering av människan och att det är ett av dagens högst skattade värden (2005:129). Familjen som samhällets minsta enhet har idag bytts ut mot individen (Bäck-Wiklund & Bergsten, 1997:14). För att fungera i en modern social kontext är det enligt Sommer viktigt att individen utvecklar "samvarokompetens" (2005:135f). Författaren gör liknelsen mellan samvarokompetens och solistens sätt att utveckla en egen individuell tolkning av ett musikstycke men göra det i samklang med den övriga orkestern (2005:133). När barn interagerar och leker med andra barn krävs det samvarokompetens. Har man inte förmåga att samarbeta nekas barnet helt enkelt tillträde i leken menar Sommer (2005:130).

Sommer menar vidare att barn som växer upp i en miljö där det finns många omsorgspersoner ges möjlighet att utveckla sin "flerpersonella kapacitet" vilket gör barn väl rustade för en integrering med världen utanför familjen som barnet förr eller senare måste möta (2005:200). Föräldrarna i Bäck-Wiklund & Bergsten studie framhäver barnets behov av trygghet. Denna trygghet innefattar materiell trygghet liksom trygghet i relationer till andra människor. En typ av trygghet är också de kompetenser som barnet behöver för att få ett gott "tryggt" liv i framtiden, till exempel en god utbildning (1997:115). Sommer beskriver samtidigt hur en samhällelig, inte minst medial, bekymmersindustri medför en som han uttrycker det "kronisk osäkerhet" när det gäller barnets bästa och de val som föräldern skall göra för sitt barns bästa och som får förälderns tillit till sig själva att svikta samtidigt som förtroendet för "experterna" ökar (2005:87f). Med alla krav som åligger den senmoderna människan kan det mest rationella tyckas vara att lämna över en del av ansvaret på barnen åt "proffs", förskollärarna har expertisen, den "legitimerade kompetensen", för uppgiften till skillnad från föräldrarna (2002:101). Enligt Bäck-Wiklund och Bergsten handlar dessa ideal även om att vara: "en god husmor, mamma och hustru" vid sidan om lönearbetet, något som kan medföra en stress bland dagens mammor. Även papporna kan uppleva en stress då de slits mellan familj, arbetsliv och fritid och upplever att tiden inte räcker till. Stress leder inte så sällan till konflikter mellan föräldrar kring hur ansvaret för familjen ska fördelas (1997:146ff).

Sammanfattningsvis visar denna litteraturgenomgång att det går att urskilja tre övergripande diskurser för förskolans funktion. Den ena är kopplad till barnet, den andra till föräldrar och den tredje till samhället. I resultatanalysen och diskussionen kallar vi dessa diskurser istället för *teman*. Detta för att särskilja dem från de underdiskurser vi fann under intervjuerna som utgör underlag för vår analys samt för att undvika en diskussion om diskursen i diskursen.

3. Frågeställningar

De tre diskurserna, hädanefter teman, som vi hittade i litteraturgenomgången har använts som utgångspunkt i frågeställningarna:

- Vilka uppfattningar kommunicerar föräldrarna i vår undersökning kring förskolans roll och betydelse för förskolebarnen?
- Vilka uppfattningar kommunicerar föräldrarna i vår undersökning kring förskolans roll och betydelse för familjen?
- Vilka uppfattningar kommunicerar föräldrarna i vår undersökning kring förskolans roll och betydelse för samhället?
- Hur kan dessa frågor tolkas ur ett genusperspektiv?

4. Teoretisk anknytning

Vi har valt att utgå från ett poststrukturalistiskt synsätt när vi tittar på våra resultat. Bronwyn Davies (2003:10f) menar att poststrukturalistisk teori kan hjälpa oss att förstå sociala förändringar. Människor blir i det sociala livet hämmade, stöpta och tvingade av den sociala världens konstruktion och det som sker i den. Människors beteende förstärks även av dessa faktorer. Inom poststrukturalismen ses inte människan som en konstant, stabil varelse utan som en individ som hela tiden konstrueras och omkonstrueras med hjälp av de diskursiva praktiker som denne deltar i. Det är inte bara människan i sig som påverkas av detta, utan även den sociala världen omskapas ständigt genom individers deltagande i diskursiva praktiker (Davies 2003:11).

4.1 Diskursanalys

Vi har valt att analysera våra resultat i en diskursanalys eftersom detta är ett tillvägagångssätt som har flera likheter med poststrukturalismen.

Med diskursiva praktiker menar vi liksom Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips (2000:25) ”utövandet av diskurs [...] en social praktik som formar den sociala världen”. Författarna menar att det från de strukturalistiska och poststrukturalistiska perspektiven anses att vi uppfattar verkligheten genom språket. Språket skapar avbilder av verkligheten samtidigt som det är genom språket som verkligheten skapas. Den fysiska världen ”får bara betydelse genom diskurs” (2000:15). Detta innebär att människor uppfattar och ger mening åt olika fenomen genom att placera dem i en diskurs. På detta sätt menar vi att människor ger förskolan olika betydelser utifrån vilken diskurs de talar.

Vidare menar de också att det är i den faktiska användningen av språket som strukturen produceras, återges och förändras. Då språket används genom tal- eller skriftspråk byggs strukturen på. Hur språket tidigare har använts inverkar på hur det kommer att användas, samtidigt som strukturen utmanas genom att användningen av språket kan skapa nya sätt att

använda det på (2000:18). Författarna menar även att diskursanalytiska angreppssätt bygger på just strukturalistiska och poststrukturalistiska tankesätt om språket som vår nyckel till verkligheten (2000:15).

I ett diskursanalytiskt angreppssätt så kan man inte finna någon verklighet utanför diskursen och därför måste själva diskursen analyseras. Det handlar inte om att ordna det empiriska materialet utefter några rätt eller fel. Istället handlar det om att leta efter mönster i utsagorna och vad dessa diskurser kan få för konsekvenser (Winther Jörgensen & Phillips 2000:28).

Något som är mycket viktigt är att som undersökare själv försöka se sitt material utifrån, något som kan vara mycket svårt eftersom undersökaren oftast själv är en del av den värld man undersöker. Det är alltså svårt att förhålla sig objektiv till det som undersöks. Att ställa sig helt obekant till det man undersöker är svårt, om det ens är möjligt. Författarna menar att ett sådant angreppssätt för med sig problemet om huruvida man kan påstå att det resultat man kommer fram till är en sanning eller inte eftersom så kallade sanningar är skapade inom diskursen. Vad man kan säga är dock att resultatet är en *representation* av verkligheten samtidigt som det också existerar andra representationer (2000:28f).

4.2 Genus

Upplevelsen av att genusfrågan är viktig när vi talar om förskolans framväxt och vem som står som mottagare för förskolans tjänster har lett till att vårt arbete vuxit fram med genusteoretiska glasögon. När vi problematiserar förskolans roll i dagens Sverige blir förskolans betydelse för kvinnans frigörelse från hemmet ofrånkomlig, både som arbetsplats för kvinnor och som en möjlighet för kvinnor att förvärvsarbeta. Även i talet om föräldrar ges genusfrågan aktualitet genom att ansvaret för barnets fostran i princip bara innefattat mamman genom historien (Bäck Wiklund & Bergsten 1997:21).

Davies menar att poststrukturalismen:

[...]är en radikal diskurs, eftersom den tillåter oss att tänka bortom den cementerade uppdelningen i manligt och kvinnligt. Och att den gör det beror på att den riktar in sig på de konstituerande processer som leder till att vi positionerar oss som män eller kvinnor och genom att den utvecklar nya diskursiva praktiker som gör det möjligt med en icke tudelad, mindre statisk könsordning (Davies, 2003:11)

När vi lägger ett genusteoretiskt synsätt på arbetet lutar vi oss mot den poststrukturalistiska feministiska teorin när vi talar om genus och hur genus skapas utifrån och inifrån subjektet genom dominerande föreställningar eller diskurser om kvinnligt respektive manligt (Lenz Taguchi, 2006:60ff). Diskurser om hur kvinnligt och manligt formas och uttrycks språkligt och accepteras eller tas för givet. Genom dessa diskurser upprätthåller vi och reproducerar föreställningar om genus i det kollektiva medvetandet men också som en verklighet i oss själva. Diskursiva föreställningar kan således inte enbart sägas komma utifrån utan lika mycket inifrån oss själva (Lenz Taguchi 2006:62). I detta normsystem inom vilken diskurserna verkar är kvinnan underordnad mannen och i en poststrukturalistisk tankefigur agerar vi omedvetet eller medvetet utifrån vår plats i hierarkin. Detta gäller givetvis inte bara i maktrelationer mellan män och kvinnor utan är också kopplat till sexuell läggning, etnicitet, och andra grupper som är underordnade en hierarkisk struktur.

5. Metod

I texten nedan följer resonemang kring de metoder vi har använt oss av och vilka synpunkter vi har beaktat i undersökningen. Vi kommer också att beskriva hur vi gick tillväga för att få tag på föräldrar att intervjua, vilken intervjuform som använts och hur intervjuerna gått till.

5.1 Val av metod

Undersökningens metod har bestått av litteraturstudier, undersökande av tidigare forskning och intervjuer.

I undersökningen valdes samtalsintervjun som metod för datainsamling. Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud (2007:257f) menar att undersökningar som bygger på att ställa frågor till människor kan delas upp i två kategorier: respondent- och informantundersökningar. I respondentundersökningar är det intervjupersonernas tankar och uppfattningar som studeras medan informantundersökningen innebär att intervjupersonerna används som sanningsägare som ska berätta hur något ser ut i verkligheten. Vi ansåg att respondentundersökningen passade bäst in på den undersökning vi gjorde eftersom det var föräldrarnas, tankar kring förskolan vi ville undersöka.

Författarna delar även upp respondentundersökningen i två kategorier: fråge- och samtalsintervjuundersökning. Skillnaden mellan dessa kategorier kan vara hårfin men i regel används mer strukturerade frågor utifrån ett schema vid en frågeundersökning medan samtalsintervjun mer liknar ett samtal (Esaiasson m fl 2007:257f). Vi ville att våra intervjuer skulle vara så öppna som möjligt för föräldrarna att kunna uttrycka sina åsikter och för oss att ställa följdfrågor vid särskilt intressanta svar. För att kunna få en så djup förståelse för intervjupersonernas tankar som möjligt valde vi samtalsintervjun som metod. Vi tror att frågeundersökningens schemalagda frågor skulle kunna begränsa möjligheten till uttömmande svar och inte ge lika bra resultat.

Vidare menar författarna att samtalsintervjuer bland annat passar bra att användas då ett tidigare utforskat område studeras (McCracken 1998 genom Esaiasson m fl 2007:285) och då det handlar om hur människor kan tänka och resonera kring sin värld.

Esaiasson m fl menar att samtalsintervjuer ger goda möjligheter till svar som inte på förhand kan förutspås. En annan fördel med sådana intervjuer är att intervjuformen ger plats för samspel mellan intervjuare och intervjuperson och de svar som fås kan följas upp med utvecklande frågor (2007:283).

5.2 Urval av intervjupersoner

Urvalet skedde dels genom kontakt med en kommunal förskola där en av oss tidigare haft VFU samt genom att även kontakta en bekant till en av oss som vidarebefordrade frågan om att delta i vår undersökning till sina bekanta. Vi skrev ett brev med information om undersökningen och tillbringade en eftermiddag på den kontaktade förskolan med att prata med föräldrar och dela ut blanketter. Av det tiotalet föräldrar vi pratade valde endast en att tacka ja till att medverka. Anledningen till att vi valde att kontakta en förskola där en av oss tidigare arbetat berodde på en förhoppning att förskolans personal där skulle vara mer positiv till att vi besökte dem och tog kontakt med de föräldrar som har barn i verksamheten. För att försäkra oss om att få tillräckligt

med undersökningspersoner använde vi oss även av det som Gars (2002:44) kallar för snöbollsmetoden. Detta innebär att underlaget till undersökningen nås genom att en person kontaktas och som sedan i sin tur tillfrågar sina bekanta som sedan eventuellt sprider ordet vidare till sina bekanta.

Den förälder som vi kontaktade utanför förskolan kontaktade i sin tur bekanta och gjorde en förfrågan om de kunde tänka sig vara med i vår undersökning. De föräldrar som svarade ja tog vi sedan kontakt med via e-post eller telefon.

Vi har i urvalet av intervjupersoner beaktat olika synpunkter för att få så bra resultat som möjligt. Esaiasson m fl (2007:291f) menar att genom att *intervjua främlingar* kan en vetenskaplig distans hållas till intervjupersonerna. Detta är också ett sätt att undvika att saker tas för givet från intervjuarens sida och att djupgående frågor inte ställs då intervjuaren redan tror sig veta hur personen tänker, vilket är en risk då informanten är en bekant. För att så gott det var möjligt intervjua främlingar intervjuade ingen av oss någon vi sedan tidigare kände.

Eftersom undersökningen riktar in sig på förskolans betydelse i kvinnliga föräldrars liv har i första hand just kvinnor intervjuats. I tre av intervjuerna medverkade enbart mamman medan en intervju var en gruppintervju med både mamman och pappan.

5.3 Beskrivning av intervjupersoner

Vi har valt att kalla föräldrarna för Sara, Maria, Kattis, Olle och Tove. Alla fem föräldrar bor i de centrala delarna i en stad i Västsverige. *Sara* är 36 år och bor tillsammans med sambo och ett barn i en lägenhet i centrala delen av staden. Hennes barn började i förskola vid ett och ett halvt års ålder. Hon arbetar ungefär halvtid som konstnär och halvtid i butik. *Maria* är 35 år och bor också i en lägenhet i centrum. Hon är gift och har ett barn och arbetar heltid som informationsarkitekt. Hennes barn började i förskola vid ca ett års ålder. *Kattis* 37 år och *Olle* 37 år lever tillsammans och deltog båda vid intervjutillfället. Kattis och Olle är båda utbildade till journalister men Kattis är för närvarande föräldraledig och Olle jobbar heltid som civilanställd hos polisen. De bor i en lägenhet i centrum tillsammans med sina två barn varav det äldsta gått i förskola sedan två-årsåldern. I samma område bor även *Tove*, 32 år gammal. Hon är gift och har tillsammans med sin man ett barn och nu väntar de ett andra. Toves barn var knappt två år vid förskolestarten. Vid intervjutillfället hade Tove varit sjukskriven en längre tid men annars arbetar hon som sjukhuskurator.

Alla föräldrarna lever i heterosexuella parrelationer och har enligt vad vi uppfattade en ungefär likvärdig socioekonomisk situation. Detta var inget krav vi hade på våra undersökningspersoner utan det var så det blev.

5.4 Datainsamling

De tre första intervjuerna genomfördes tre dagar i följd medan den sista intervjun med Tove ägde rum veckan därpå. Detta medförde att vi inför intervjun med denna förälder kunde diskutera vad som gått bra respektive mindre bra under de föregående intervjuerna. Föräldrarna fick själva välja var de ville att intervjun skulle ske. Sara, Maria, Kattis och Olle intervjuades i sina hem medan Tove intervjuades på ett kafé. Alla föräldrar intervjuades ensamma förutom Olle och Kattis som intervjuades tillsammans i en gruppintervju. Intervjuerna tog mellan 20 till 50 minuter och spelades in med diktafon. Under intervjun med Kattis och Olle var även deras yngsta barn närvarande som påkallade deras uppmärksamhet med jämna mellanrum.

5.5 Bearbetning av data

Intervjuerna transkriberades ordagrant så fort som möjligt efter intervjuerna. Detta för att ha intervjuerna och det som sagts så färskt i minnet som möjligt för att därför lättare kunna transkribera materialet där ljudbilden var otydlig. Sedan lästes intervjuerna av oss båda flera gånger samtidigt som vi skrev kommentarer i marginalen. Tolkningarna av svaren diskuterades sedan utifrån syfte och frågeställningar. De citat som finns med i resultatanalysen är transkriberade så att de ska bli så läsvänliga som möjligt.

5.6 Studiens tillförlitlighet

Staffan Stukat (2005:125) menar att alla undersökningar har sina brister och därför behövs en diskussion om undersökningens kvalitet, det vill säga frågan om hur stor undersökningens *reliabilitet*, *validitet* respektive *generaliserbarhet* är.

Reliabiliteten handlar om hur bra mätinstrumentet är på att mäta, i detta fallet hur bra intervjuerna ge svar på frågeställningarna. Reliabilitetsbrister som kan förekomma i en undersökning är till exempel att intervjupersonen och/eller intervjuaren misstolkar frågor och svar som ställs under intervjun. Andra brister kan vara feltolkningar vid transkribering och bearbetning eller hur den som intervjuas mår vid tillfället (Stukat 2005:125f).

För att öka reliabiliteten i undersökningen utformades intervjufrågorna noggrant för undvika misstolkningar. Trots detta upplevde vi att det fanns en viss grad av misstolkningar av frågorna som rörde samhället. Samhället är ett begrepp som inbegriper väldigt mycket och därför borde en ökad tydlighet kring innebörden ha diskuterats innan intervjufrågorna skrevs. För att tolkningen av datan inte skulle bli ensidig läste och tolkade vi båda allt material.

Validitet är hur bra mätinstrumentet mäter det man vill mäta. Detta inbegriper om metoden och urvalet för datainsamlandet varit lämplig samt hur frågorna ställdes. Det är viktigt att ställa sig frågan om svaren på frågorna är tillförlitliga och om informanterna varit ärliga när de svarat. Det är också viktigt att fundera över hur mycket eller lite av det som undersöktes som blev besvarat (Stukat 2005: 126f).

Det som är viktigt att diskutera i vår undersökning är huruvida det brev som lämnades till föräldrarna innan intervjuerna och den information om undersökningen som detta brev innehöll, kan ha påverkat föräldrarnas svar. Genom att ställa frågor som rörde föräldrarnas egna erfarenheter dels från sin egen barndom och dels nu när de själva har barn hoppades vi att svaren skulle bli personliga och uppriktiga. Det är ändå möjligt att anta att föräldrarna gav oss de svar som de trodde att vi ville ha eftersom frågorna handlade om vad de hade för uppfattningar om förskolan samtidigt som de upplevde att vi som intervjuade dem representerade förskolan.

Kattis och Olles svar på frågorna har sannolikt påverkats av att de diskuterade fram svaren sinsemellan samt att deras ettåring krävde föräldrarnas uppmärksamhet.

Generaliserbarhet handlar om vem, vad eller vilka undersökningen gäller för genom det resultat som framkommit. Frågan som är viktig att ställa sig är om resultatet kan generaliseras för ett större sammanhang eller bara gäller för den grupp människor som undersöktes. Generaliserbarheten påverkas av urvalet, om urvalet inte är representativt, om undersökningsgruppen är liten eller om bortfallet varit stort minskar generaliserbarheten. Utifrån dessa kriterier kan vår undersökning sägas ha låg generaliserbarhet, men eftersom studien är av kvalitativ karaktär betonas istället att det i undersökningen gjorts rimliga och trovärdiga

tolkningar (Stukat 2005:129). Vi har genom att utgå ifrån tidigare studier försökt göra så rimliga tolkningar som möjligt. Undersökningen gör inte anspråk på att generalisera och ge en bild av hur alla föräldrar talar om förskolan utan resultaten kan endast sägas gälla för den undersökta gruppen. Föräldrarna tillhör trots allt samtliga en viss socioekonomiskt och kulturellt privilegerad grupp och kan därför inte tala för alla föräldrar.

5.7 Etiska hänsynstaganden

I undersökningen har hänsyn tagits till Vetenskapsrådets forskningsetiska principer i humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Dessa principer delas in i fyra huvudregler som betonar att den som intervjuas själv ska kunna styra över vilken information som får användas. De fyra principerna är: *informationskravet* som innebär att den som ingår i undersökningen ska informeras om att deltagandet är frivilligt, att informationen enbart kommer användas i undersökningens syfte samt att de när som helst har rätt att avbryta sitt deltagande; *samtyckeskravet* innebär att deltagaren själv har rätt att ta beslut kring sin medverkan; *konfidentialitetskravet* innebär att all information om deltagaren ska behållas konfidentiella så långt det är möjligt för att försvåra identifikation för utomstående; *nyttjandekravet* innebär att de uppgifter som kommer fram av undersökningen enbart får användas i undersökningens syfte (Vetenskapsrådet 2002).

6. Resultatanalys

Nedan följer beskrivning och analys på resultaten av intervjuerna. Då föräldrarna talade utifrån de teman som frågeställningarna tagit utgångspunkt i framkom ett antal diskurser som föräldrarna kommunicerade. Resultatet kommer att beskrivas och analyseras utifrån frågeställningarna med hjälp av litteratur och teoretisk anknytning.

6.1 Förskolans funktion för barnet

Då föräldrarna talade om förskolans betydelse för barnet fann vi tre dominerande diskurser: förskolans funktion för barnets *samvarokompetens*, *identitesskapande* samt *pedagogisk stimulering*. Av de huvudteman vi utgick från under intervjuerna pratade föräldrarna mest utifrån barnets perspektiv och vad förskolan kan ha för direkt inverkan på barnen. Det som var tydligast i detta tema var att föräldrarna såg förskolan som en plats där barnen fick träffa andra barn. Föräldrarna ansåg även att förskolan kan erbjuda andra former av aktiviteter och stimulering än vad de själva kan samt vara en plats där barnen har möjlighet att skapa en egen identitet.

6.1.1 Samvarokompetens

Eftersom de flesta barn idag går i förskola blir det svårt för föräldrarna att själva erbjuda sina barn en social samvaro med andra barn. Förskolan tycks således ur föräldrarnas synpunkt bli en konstruerad lekplats där barnen får träffa jämnåriga för att leka. Förskolans funktion uttrycks av föräldrarna som en plats där barnen kan få träffa andra barn, vilket i det moderna samhället inte sker naturligt i vardagen. I dagens samhälle skulle det enligt svaren i intervjuerna inte vara lätt för

föräldrar att erbjuda sina barn samvaro med andra barn om de var hemma om dagarna, eftersom majoriteten av dagens barn mellan två och fem år faktiskt går i förskola.

Alla föräldrar uttryckte sig på liknande sätt när det gällde förskolans möjligheter att erbjuda möten med jämnåriga barn:

Kattis: Just nuförtiden, eller det beror på hur man bor, om man hade vart ett gäng med ungar på en gård som bara sprang runt och hej, då är det ju lite den funktionen dagis har också. [...] Att det inte kanske finns nåt naturligt alternativ då.. där man kan träffa massa barn.

Sara: Det är ju det, och att han träffar *andra barn*. Eller det är ju, vi försökte träffa andra barn annars, eller innan också, men att det blev krångligare för att fler och fler börjar på förskolan och att dom är i förskola och att han träffar samma barn nästan varje dag.

Precis som i Olssons (1997:30ff) undersökning visar våra resultat på att föräldrarna tillskriver förskolan en social aspekt för barnen. Eftersom de allra flesta barn idag går i förskola försvårar det för föräldrar att själva erbjuda sina barn ett socialt liv med jämnåriga. Som skrevs tidigare går nio av tio barn mellan tre till fem år idag i förskola och under dagtid finns det knappt några barn att leka med för de barn som inte vistas i förskola. Precis som Sara säger blir det krångligare när allt fler börjar i förskola.

Förskolans sociala funktion fungerar även som en plats där barnen kan förvärva det som Sommer (2005:129f) benämner som en samvarokompetens, vilket också föräldrar framhäver som en viktig förutsättning för att passa in i samhället. I likhet med de intervjuade föräldrarna i Gars (2002:90ff) studie framhäver även våra undersökningspersoner vikten av att barn lär sig socialt samspel och vågar ta för sig i sociala sammanhang. Sara uttrycker det så här:

Sara: Ja. Och att han liksom tränas någonstans i det. Umgås med andra människor. Eller sådär att bara med lek, dela med sig eller ta för sig eller allt sånt kan jag tycka känns bra.

Detta kan jämföras med den benägenhet att se sitt barn som ett projekt som Ziehe (1996 genom Persson 1998:107) menar finns i dagens moderna föräldraskap. Barnet är inte längre något som lämnas åt slumpen utan det kan modelleras och bearbetas med rätt sorts stimulans så att dess utveckling går åt önskat håll. Föräldrar lämnar över stora delar av forandet av barnet till inrättningar med utbildad personal, såsom skola och förskola, och utvecklingen går mot att allt mer ansvar lämnas över från föräldrarna till dessa institutioner.

Förskolan ses även som en viktig förberedelse inför skolan och för att klara sig i samhället som äldre. Några föräldrar uttrycker även förskolan och dess sociala betydelse som gynnsam för barnets språkutveckling. Föräldrarna tycks anse att leken, fantasin och språket kommer naturligt genom samvaron med andra barn.

Tove menar att om hon själv hade fått gå i förskola som barn tror hon att hon varit bättre socialt förberedd inför "lekis" och skola:

Tove: Jag tror att jag hade mått ganska bra av att gå på förskola ett litet tag innan [lekis]...för jag..och det är säkert därför som jag återkommer till det där med liksom socialt samspel och vad man lär sig och sådär [...] Det var en chock för mig att komma till förskolan där.. [...] Det var lite sent, jag hade behövt träna lite mer på det här med att va i en grupp.

Toves uttalande kan tolkas som att det är en nödvändighet för barnet att skaffa sig erfarenheter utanför familjen för att kunna erövra en social kompetens. Det överensstämmer med det resultat som Persson (1998:110) fick under en intervjuundersökning med föräldrar.

Familjen anses därmed som otillräcklig för att barnet ska kunna formas på önskvärt sätt och erövra de färdigheter som anses nödvändiga att ha i samhället.

Några av föräldrarna nämner också hur förskolan har en extra viktig funktion för barn som växer upp under svåra förhållanden och ger således uttryck för ett socialpedagogiskt perspektiv. Som beskrevs tidigare i teoridelen har förskolan historiskt sett varit socialpedagogisk med bland annat målet att uppfostra arbetarklassbarn. Kärrby red. (2000:22) menar att syftet att ge stöd åt nödställda fortfarande är en viktig uppgift för förskolan. Förskolans socialpedagogiska funktion kommer till uttryck genom Kattis och Sara:

Kattis: [...]om nån har jättejobbigt hemma alltså vi tänker verkligen tufft liksom... Då kan ju det vara en oas att komma till dagis om det verkligen är tufft hemma [...] hemskt liksom om de blir slagna eller ja..då kan det ju va räddningen att få komma till nånstans där man ja... Där det är lite ordning och reda och mat och sömn och, ja..

Sara: Ja, jag tror att det är bra, att det är... Men nån slags sån här gemensamhetskänsla, att man socialiseras in i en grupp, att man på nåt sätt tar ansvar för varandra. I en grupp som man inte är släkt med. Ja, det är väl lite pretantiöst men jag kan ändå tänka att det är bra, och att det sker så tidigt.

6.1.2 Pedagogisk stimulering

Förutom förskolans funktion att stimulera barnens behov av andra barn och nödvändigheten av att utveckla en samvarokompetens så talar flera föräldrar även om att förskolan kan erbjuda barnen andra aktiviteter och utmaningar. Förskolan anses också av några föräldrar ha en pedagogisk funktion i form av att barnen utvecklas och erövrar vissa färdigheter genom den styrda aktiviteten. Bland föräldrarna tycks det också finnas en uppfattning om att vid en viss tidpunkt i barnets liv finns det ett behov hos barnet att börja i förskola.

Maria: [...] det passade honom väldigt bra att börja då, ja det gjorde det. Det funkade väldigt bra och han hade börjat bli... Han krävde väldigt mycket, eller, han är väldigt social, så att det kändes väldigt bra att börja då.

Sara: [...] jag kände lite att han behövde börja förskolan, eller att han behövde stimuleras mer än vad vi kanske kunde göra.

Tove: Nu har hon varit hemma i två år och många kanske börjar vid ett och ett halvt års ålder och vi har sparat lite föräldradagar och så där och, ja, nu är det nog... då ska det nog va dags nu liksom.

Maria och Saras uttalanden stämmer till viss del överens med vad Persson (1998:110f) får fram under en intervju med en mamma som menar att efter det att barnet blivit tre år kan inte föräldrarna själva tillfredsställa barnets behov. Förskolan ses mer som en "förlängning" än som en komplettering till familjen vilket tar sig uttryck i att föräldrar i större utsträckning än tidigare *ger* en del av sitt eget ansvar att forma sina barn till förskolan.

Detta kan vara en förklaring till att några av våra föräldrar är så måna om att hitta rätt förskola. Det handlar inte om att ta första bästa förskoleplats utan man väntar hellre på att kunna placera barnet i en förskola man tror är av god kvalitet. Det går dock inte att vänta för länge på att hitta rätt förskola eftersom föräldrarna måste arbeta.

Tove gav dock uttryck för en viss osäkerhet i frågan om vilken ålder det är mest lämpligt för barn att börja i förskola. Hon säger att när hennes barn började i förskola funderade hon och

hennes man mycket över varför de valde att börja just då. Hon tycks mena att det främst var för föräldrarnas skull som barnet började vid denna tidpunkt. Hon hävdar att ur barnets perspektiv hade det inte mått dåligt av att vara hemma längre och att behovet av förskola blir större då barnet kommer i fyraårsåldern. Detta kan tolkas som att hon inte i lika hög grad som de andra föräldrarna tror på barnets formbarhet och vikt av stimulans utanför familjen.

Tove: [...]alltså, en tvååring måste inte gå på förskolan för att må bra eller för att få [ohörbart] stimulans...det är min tanke[...]jag tror att det finns jättemånga föräldrar som klarar av mycket mer än vad man tänker att man gör.

Att föräldrarna anser att barn vid någon tidpunkt i livet behöver börja i förskola kan också tolkas som att det beror på att förskolan är en alltmer vanligt förekommande institution. De flesta barn går som sagt i förskola och därmed måste förskolan också ha en nytta för barnen. Föräldrarna tycks anse att barnen behöver mer stimulans än vad de själva kan ge, något som däremot förskolan kan erbjuda. Därför lämnas detta ansvar över på förskolan.

Tove ger uttryck för att det är ett samhällstryck som styr när barnet skall börja förskolan vilket även Kattis kommer in på, något som vi återkommer till senare.

Något som blev tydligt under gruppintervjun med Kattis och Olle var deras skilda sätt att se på betydelsen av förskolan. Kattis var mer inriktad på samvaro med barnet medan Olle i större utsträckning betonade förskolans nytta för barnets individuella utveckling. Detta liknar till viss del resultaten från en tidigare intervjustudie (Lamb m fl 1989) som Persson (1994:104) hänvisar till där mammorna ”i högre grad betonade känslor, intimitet och glädje över barnet” medan papporna ”angav självständighet, självkontroll, resultat och ansvar som viktiga mål i barnuppfostran”.

Olle: Jag tycker femton timmar är för lite... å ha för de stora barnen

Kattis: Alltså...ja..ja ve... ja tycker..de är ja, men ja..nä jag tycker nog det är ganska lagom ändå.

[...]

Kattis: Men det är [...] på ett vis skönt för det vuxne att man...ja...men jag vet inte.

Jag tänker sen i backspegeln liksom...att nu får man ändå vara med sina barn..

6.1.3 Identitetsskapande

Förskolan tycks även ur föräldrarnas perspektiv ha en funktion för barnets identitetsskapande. Att separeras från föräldrarna uttrycks som något positivt och en god förutsättning för barnet att skapa en egen identitet. Maria tycks även anse att hon själv kan hindra sitt barn att självständigt lära sig att lösa konflikter när hon är närvarande.

Maria: Jag har ju väldigt svårt att släppa honom, om det händer nåt, att jag låter honom inte lösa sina konflikter själv om jag är med på samma sätt som han får göra om han är i en grupp där man, där inte en person passar på honom hela tiden.

Kattis ger nedan uttryck för en positiv inställning till hur förskolan kan erbjuda erfarenheter av olikheter i samhället.

Kattis: [...] men det sociala, men det kanske ingår där då...träffa kompisar och leka och få andra än bara familjen, få andra intryck. Om familjen kanske lyssnar på en viss sorts musik eller inte lyssnar på musik och så kommer dom till förskolan där dom sjunger andra sånger eller...ja får lite annan input helt enkelt.

Sara beskriver en önskan om att denna funktion hos förskolan skulle vara mer omfattande. Detta kan bero på att de föräldrar som intervjuats bor i stadens centrala områden som kulturellt och ekonomiskt sett är relativt homogen. Sara uttrycker en önskan om att hennes barn ska få möta barn med andra hemkulturer och erfarenheter än vad de själva har.

Sara: [...]för det jag egentligen skulle önska var ju att den var väldigt blandad. Att man träffar barn som man inte hade träffat annars.

I ett modernt föräldraskap är det också viktigt att förbereda barnen för framtiden. Sommer (2005:135ff) skriver att självständighet och individualitet är viktiga egenskaper för att klara det moderna samhällets krav. Även Bäck-Wiklund och Bergsten (1997:14) menar att individualitet är viktigt i dagens samhälle och skriver att familjen har konkurrerats ut av individen som samhällets minsta enhet.

Några av föräldrarna ger dock uttryck för en tveksamhet inför om det verkligen är bra för barnen att bli lämnade på förskolan. Kattis uttrycker en viss oro inför huruvida barnet känner sig otryggt och utlämnat då det separeras från föräldrarna:

Kattis: [...] det kan ju hända att man blir otrygg av dagis eller jag vet inte...jag vet inte om de har den funktionen.

På frågan om hon var hos dagmamma varje dag när hon själv var barn svarade hon:

Kattis: Mmm, varje dag...mycket tror jag...det var inte så att jag hade korta dagar eller så ..nej, och först var det hos min faster...ja men det var traditionella dagmammor med många barn men man var ju där lite utlämnad till de andra barnen..

Hur Kattis talar om sin egen tid hos dagmamma kan tolkas som att hon själv kände sig utlämnad som barn och nu känner en viss oro för att hennes egna barn ska känna likadant i förskolan. Det kan också vara så att hennes känslor av otrygghet från barndomen kan vara en efterhandskonstruktion eftersom hon nu upplever en osäkerhet för hur hennes eget barn upplever förskolan.

6.2 Förskolans funktion för föräldrarna

Det tema som var tydligast framträdande efter *förskolans funktion för barnen* var talet om *förskolans funktion för föräldrarna*. I detta tema fann vi tre diskurser: *föräldrarnas möjligheter till arbete*, *kvinnans möjligheter till arbete* och *göra karriär och få egentid*. Den dominerande föreställningen bland föräldrarna i var i första hand att föräldrar ska kunna arbeta utan att barnen utgör ett hinder för familjens försörjning eller deras karriär. Det framkom även att föräldrarna ansåg att förskolan är viktig för kvinnans möjligheter till arbete utanför hemmet och på så sätt skapa jämställdhet i arbetslivet.

6.2.1 Föräldrarnas möjligheter till arbete

Synen på förskolans huvudsakliga syfte domineras i våra intervjuer av hur den möjliggör för föräldrarna att arbeta. Föräldrarna ger också uttryck för att förskolan i första hand är till för att kvinnor ska kunna ta sig ut på arbetsmarknaden. Bäck-Wiklund och Bergsten skriver att det idag

närmast ses som självklart att i de familjer som består av två föräldrar har båda en försörjande funktion. Som vi redan nämnt i teoridelen är det dock ett relativt nytt fenomen att även mamman arbetar och att detta ända fram till 70-talet var något ovanligt (1997:14).

På frågan om varför föräldrarna i våra intervjuer har sina barn i förskolan så svarar alla, dock med olika självklar betoning, att det är för föräldrarnas skull, det vill säga för att kunna jobba eller söka jobb.

Olle: [...]det är ju för att vuxna människor ska kunna jobba liksom och ha ett (ohörbart) jobb.

Maria:[...]annars så hade jag nog inte hittat ett jobb så fort som jag gjorde, det tror jag inte.

Sara: Ja främst är väl egentligen att vi ska jobba. För annars hade det faktiskt inte gått, eller det hade det ju inte.

I det moderna föräldraskapet dominerar synen på att förskolan är en nödvändighet för att jobba och tjäna pengar. Barnkrubbans syfte att hjälpa arbetarklassen har utvecklats till att alla föräldrar som arbetar idag har rätt att lämna sina barn i förskola. Från föräldrarnas utsagor kan det tolkas som att barnkrubbans syfte idag väger tyngre än barnträdgårdens pedagogiska syfte. Förskolan fungerar i första hand som en plats för barnpassning medan den pedagogiska funktionen kommer i andra hand. Utan förskolan hade livet inte kunnat fungerat så som det gör idag.

6.2.2 Kvinnans möjligheter till arbete

Flera av föräldrarna ger uttryck för att förskolan i första hand möjliggör för kvinnor att arbeta. Detta känns igen genom förskolans historia där utbyggnaden av förskolan har gått hand i hand med behovet av kvinnlig arbetskraft.

Tove: Jo alltså, jag tror jag sa det, men jag menar för kvinnor är det ju en jätteviktig institution alltså, en jätteviktig del.. Så som det ser ut och har sett ut.. att...ja, men få en annan möjlighet att få komma ut på arbetsmarknaden än vad det har varit liksom...

Några av intervjuerna ger dock uttryck för att kvinnorna inte alltid har ett eget val, utan att det är ett samhällstryck att kvinnor ska arbeta. Detta kan ses som en kluvenhet hos kvinnorna, att de både vill vara goda mammor samtidigt som de också vill följa normen att ha delat ansvar för familjens försörjning.

Sara: Ja men att det nånstans ändå är det som är grundidén, att kvinnorna skulle jobba.[...] Och jag tycker att det är bra så. Inte att man måste jobba kanske, men att man kan jobba iallafall.

Kattis: Alltså barnpassning för jobbet är de väl... det är väl det ska vara egentligen tänker jag... Fast man kan väl tänka då att en, att ja traditionellt är det väl mamman som är hemma så kan pappan jobba då istället.

Som historieberivningen av förskolans framväxt visar har den präglats av samhällets syn på vad kvinnans uppgifter är och vad som är barnets bästa. Genom intervjuerna framkommer det att synen på kvinnans uppgifter idag är att arbeta utanför hemmet och barnets bästa är att det vistas i förskolan och träffar andra barn när föräldrarna arbetar. Sara uttrycker ovan att förskolan har möjliggjort för kvinnor att jobba, medan Tove nedan istället menar att det finns ett krav från

samhället att jobba. Det framkommer också att de föräldrar (mammor) som väljer att stanna hemma med sina barn riskerar att mötas av kritik.

Kattis: Så som hon som inte har sina barn på dagis då, och då har hon ju en bäbis så hon är ju hemma det är ju jättekna..konstigt egentligen att man har barnen på dagis när man är hemma som nu. Ja, men det har ju blivit som en... Jag tycker i Sverige har ju det blivit som ett måste som att hon blir lite, vad heter det jag kan inte riktigt ord..stigmatiserade...men det är liksom lite konstigt att hon inte har barnen på dagis. Typ att folk kan vara kritiska..jag är det inte...jag tycker inte..men...så det har blivit... det har nästan blivit som en ja jag vet inte som ett måste...

Tove: Jag kände att det var ganska bra att jobba lite fast jag hade egentligen inget emot att vara hemma längre, men det blev liksom nåntans...ja.. lite samhällstryck på ett sätt tror jag.

Detta kan förstås genom hur Davies (2003:10f) förklarar det poststrukturalistiska synsättet där människan är något som hela tiden skapas och omskapas genom hur den sociala världen är konstruerad, något som kan verka begränsande för individen.

På så sätt är även modern och hur en god sådan ska vara en konstruktion av den sociala världen. Idag bör en mamma ha ett arbete och lämna barnet i förskola för att inte riskera att mötas av ogillande, något som såg annorlunda ut för bara några decennier sedan. Uttalandena ovan visar att mammorna har lärt sig de diskursiva praktikerna som talar om hur en mamma ska vara och att de positionerar sig i linje med dem, medan de mammor som går emot de diskursiva praktikerna riskerar att bli kritiserade för sina val.

Tove uttrycker även att det idag finns en övertro på förskolans nytta för små barn:

Tove: Men i det här om att kvinnor ska arbeta och det finns möjlighet till förskola så har det också blivit ibland nån slags – jag tycker en överdriver tanke om att barn måste stimuleras så himla mycket när de är ganska små.

Toves uttalande antyder att förskolans nytta för barnen och deras stimulansbehov ibland kan användas som ursäkt för att kvinnor ska kunna arbeta och under tiden lämna bort sina barn. Här tycks synen på barnets bästa och samhällets benägenhet att erbjuda möjligheter till barnsomsorg påverkas av tanken på vad som är kvinnans huvudsakliga uppgift. Det arv Persson (1998:5) menade att förskolan fått från barnkrubban, det samhälleliga arvet att passa barn åt förvärvsarbetande föräldrar, tycks vara starkare än det pedagogiska arvet från barntädgården.

6.2.3 Göra karriär och få egentid

Att jobba uttrycktes i intervjuerna främst som en nödvändighet för försörjning, men Olle och Tove talade även om att göra karriär i arbetslivet. Dessa föräldrar gav uttryck för att föräldrarnas egna identitetsskapande och vikten av att göra karriär kan vara en anledning till att föräldrar idag har barnen i förskola. Nedan svarar Olle på frågan varför föräldrar idag har sina barn i förskola:

Olle: Är det inte så i samhället att karriären är viktig liksom och man ska jobba helst långa dagar liksom för det är status och tjäna mycket pengar och liksom den biten har blivit viktigare, och ser man på att kvinnor föder barn mycket senare i livet kanske och sådär är att karriären liksom har blivit viktigare.

Tove: Jo men det är klart att det är en, ja jag är ju lite ambivalent inför detta, men det är en fördel såklart att jag...att det möjliggör för oss att arbeta och liksom kunna ha en...okej ekonomi liksom att man, och att både jag och min man har möjlighet att liksom att utvecklas i arbetslivet

Tove: Jag tror ju att det många gånger är liksom det är deras [föräldrarna] egna behov som styr att man kanske har tröttnat på att vara hemma, eller man känner även att man vill komma igång och jobba och man vill tjäna pengar och ha den standarden som man är van vid.

Genom att tala om karriär, status och att tjäna pengar producerar och reproducerar föräldrarna diskursen där individualitet och karriär betonas. De bidrar med andra ord till att upprätthålla de krav som finns på den moderna människan.

Samhällets tonvikt på individualisering som kan utläsas i exemplen ovan märks även då föräldrarna talar om sig själva vilket känns igen från hur Gars (2002:101) skriver om den senmoderna människan. Föräldrar ska idag kombinera sitt föräldraskap med sin individuella karriär inom arbetslivet för att kunna bygga upp en bra livsstil. För att kunna hantera alla dessa krav blir det en nödvändighet att kunna lämna barnen i förskola.

Denna samhällsanda märks av i kommentarerna av Olle och Tove, vilka kan förstås genom att anlägga ett poststrukturalistiskt perspektiv. Dessa föräldrar ger uttryck för hur de anser samhällets och deras egen syn på hur en god förälder idag bör leva sitt liv. Människan är något som skapas i den sociala världen liksom hur en god förälder anses vara. Paradoxalt nog talar de diskursiva praktikerna om hur en människa ska leva sitt liv och begränsar på så sätt dess möjligheter till individualisering samtidigt som just individualisering är vad som efterfrågas i det senmoderna samhället. Som skrevs tidigare riskerar människor som går emot de diskursiva praktikerna att mötas av kritik vilket för tankarna till en förtäckt individualisering genom att människor likriktas. Det är ofta inte helt lätt att gå emot de diskursiva praktikerna på grund av praktiska omständigheter. Det fungerar inte i de allra flesta familjer att stanna hemma hur länge som helst med sina barn utan förr eller senare ställs kravet på föräldern att arbeta och bidra till familjens försörjning.

Intervjuare: Om ni inte hade hittat någon bra förskola, hur hade ni gjort då då? Forsatt leta eller?

Maria: Ja, det hade vi väl säkert. Det är ju en jättesvår fråga för samtidigt så är det ju, och det har ju också med det här samhällsgrejen och göra för man har ju egentligen i praktiken inte så många alternativ.

Det Tove säger nedan kan tolkas som att föräldrar kan uppleva det som att deras egna identiteter är viktiga och att ett andrum när barnen är i förskola gör att de kan återknyta kontakten med sig själva.

Tove: Och återigen hur man ser på sig själv som förälder...för det är väldigt många som säger..ja men, ja men tänk åh man behöver kanske det där andhållet och liksom bara få vara sig själv och jag orkar inte stimulera hela tiden eller finnas tillhands för två stycken [...]

Toves kommentar kan tolkas som att rollen som förälder kan kräva en hel del av individen vilket också gör att förskolan får en funktion för föräldrarnas återhämtning. Detta kan tolkas som en syn på att barnet och dess behov av aktivering ålägger föräldrarna krav som de känner att de inte kan tillmötesgå. Förskolans betoning på pedagogisk aktivering, utveckling och lärande kan ha bidragit till att barnuppfostran ses som projekt som kräver expertis. Även Olle talar om förskolans eventuella betydelse för att höja kvaliteten i föräldraskapet.

Olle: Men sen tror jag, man kanske blir en bättre förälder också om man sen.. kan hämta, hämta lite nya krafter kanske när barnen är borta på dagis. Skulle vi ha båda hemma skulle man va trött och grinig mera än man är nu tror jag det är man tillräckligt ändå det är jobbigt med två små faktiskt.

Kattis kommenterar:

Kattis: Men det är då man har dagis när man är hemma själv, ja det tror jag jättemycket är mycket för föräldrarnas skull.

6.3 Förskolans funktion för samhället

Minst framträdande av de tre teman om förskolans funktion var *förskolans funktion för samhället*. I detta tema fann vi tre diskurser i föräldrarnas tal: *förskolans indirekta betydelse för samhället*, *förskolan som en samhällsnorm* och *samhälleliga värderingar*. Att detta tema var minst framträdande kan ha många anledningar, det kan vara så att föräldrarna tyckte frågorna kring detta var alltför abstrakta, att det var inte något de kunde relatera till sitt eget liv eller erfarenheter. Olle uttrycker det såhär:

Jag tänker, det är väl svårt att se så långsiktigt på det liksom. Man har fullt nog med att få på dom kläderna på morgonen och lämna dom liksom och komma och hämta i tid va. Det är ju inte det första man tänker på, vilken gagn samhället kan ha liksom när man lämnar barnen på morgonen. Så känner jag.

Det kan också bero på att samhället omfattar så mycket vilket kan ha bidragit till att föräldrarna tolkade frågorna om samhället på olika sätt och la olika betydelser i begreppet *samhälle*.

6.3.1 Förskolans indirekta betydelse för samhället

Vid en av intervjuerna framkom diskursen om förskolans indirekta betydelse för samhället genom hur den eventuellt påverkar barnets psykiska välbefinnande på lång sikt och skapar otrygga människor. Kattis svarar på frågan varför hon anser att förskolan i sista hand har en samhällsfunktion efter barn och föräldrar:

Nej, det kan väl vara, jag tänker vadå det vet man ju inte heller. Kan väl vara till och med nackdel också kanske, jag tänker det att de kanske blir jätteotrygga alla barnen kanske skulle [...] Ja, men liksom att det, det vet man ju inte om det är en fördel. Det kanske blir till nackdel, det kanske får fler brottslingar och psykolog...ja alltså.. att man mår dåligt, man kanske blir otrygg av det också. Jag vet inte helt enkelt.

Detta kan tolkas som att Kattis känner sig orolig i tanken att separeras från sina barn och lämna över en del av ansvaret på förskolan och vad det kan få för konsekvenser. Det går inte att med säkerhet veta att förskolan är något bra för barnen, utan det kan likaväl få negativa som positiva konsekvenser senare i livet. Bäck-Wiklund och Bergsten (1997:124ff) skriver att mammors eventuellt dåliga samvete kan bero på att de alltid känner sig ansvariga och har ett behov av att ha kontroll över barnens psykiska och fysiska utveckling. De vill vara säkra på att de inte gör sina barn någon orätt genom sina handlingar.

Detta hänger ihop med det Sommer (2005:177ff) skriver om det traditionella modersidealet och synen på kvinnan som överlägsen i rollen som fostrare i förhållande till andra personer i barnets närhet. Författaren menar att skuld känslan hos kvinnan att lämna barnet till någon annan hindrar hennes möjligheter till jämställdhet både i samhället och i arbetslivet.

6.3.2 Förskolan som en samhällsnorm

I intervjuerna framkommer det att förskolan ses som ett måste, närmast ett grupptryck. Detta kan påvisa problematiken kring förskolan som en normaliserande institution för både barn och föräldrar. För att uttrycka sig slarvigt ska ett barn gå i förskola för att normaliseras och en förälder skall lämna sina barn i förskola för att tillhöra normen för en god förälder. Enligt normen skall barnen gå i förskola, vilket bland annat kolliderar med föräldrarnas känsla av att göra barnet en orätt vid ett jobbigt avsked på morgonen:

Kattis: Ja men jag tycker alltid med föräldrar såhär som säger [...] barnen är ett år eller ja det är ju små även om de är två år liksom så lämnar man barnet så mår de jättedåligt och skriker och gråter så: ja, men det gick bra, eller: det är bra, det är bra med dagis, säger föräldrarna som ett mantra..

Som Kattis uttrycker sig nedan kan en förälder känna sig utpekad om denne väljer att inte ha sitt barn på dagis:

Kattis: [...] men det är liksom lite konstigt att hon inte har barnen på dagis.

Även Tove uttrycker sig som tidigare nämnts, att en orsak som bidrar till att bestämma sig för att tacka ja till en förskoleplats kan vara känslan att *det är nog dags nu*. Om förskolan betraktas som en norm kan dess betydelse för föräldrarna vara att göra som alla andra och bli en del av den diskursiva praktik som omfattar förskolan.

Tove: Ja, och debatten i samhället, eller hur..jag kan ju tycka nånstans att den nånting är det som gör att...jag tror att jag tycker jo jag tror att förskolan nånstans har blivit lite för viktig..samtidigt som den är jätte viktig...ja men alltså..förstår du mig..ja tror att det har blivit det enda..alltså den har blivit så nära det enda rätta liksom.

6.3.3 Samhälleliga värderingar

Ett par av föräldrarna uttrycker att förskolan kan fungera som ett medel för samhället att påverka människor i en bestämd riktning där vissa ideal är dominerande. Detta uttrycks även i läroplanen för förskolan: "En viktig uppgift för verksamheten är att grundlägga och förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på" (Utbildningsdepartementet 2009:3).

Maria: Nä, det är väl alltid, så finns det en massa samhälleliga sätt att fostra sina medborgare på olika sätt. Eller det är väl hela skolsystemet har väl en funktion på ett sätt, för att bevara ett samhälle.

Olle: Visst, men sen beror det mycket på personalen å sådär om man tutar i barnen rätt värderingar, vad det nu är...tidigt liksom och de tar med sig det...då är det klart att samhället kan dra nytta av det på lång sikt, att man inte lär sig att det är fel att slå nån på käften eller sånna saker... På lång sikt...förstås.

Olle problematiserar denna uppgift hos förskolan och det kan tolkas som att så länge samhällets värderingar överensstämmer med föräldrarnas uppfattning om god moral är det positivt att förskolan har denna funktion.

Maria talar om förskolans roll i samhället:

Nu känns det ju ganska aktuellt med såhär nanny-metoder och skämsstolar... Alltså att, att det skulle kännas väldigt obehagligt om vissa uppfostringsmetoder som känns obekväma för mig skulle bli

vedertagna i förskolan så skulle jag känna mig väldigt mycket mindre bekväm med att ha det i förskolan. Så att så länge som samhället i stort tycker som jag så har jag inget problem med det.

Marias uttalande pekar, liksom även Olle uttryckte ovan, på vikten av att de värderingar som förskolan vilar på överensstämmer med föräldrarnas uppfattningar om uppfostran och goda värderingar. Föräldrarna vill kunna känna sig trygga med att barnen inte blir ensidigt påverkade i förskolan eller får med sig ”fel” värderingar. Föräldrarna tycks uttrycka en maktlöshet kring hur samhället är utformat.

Persson beskriver detta som konfliktperspektivet (1994:247). Samhället har ett stort inflytande över vardagen och bestämmer i stort sett hur föräldrarna kan leva sina liv, men eftersom föräldrarna i sin tur inte kan bestämma över samhället så går deras värderingar inte alltid hand i hand med strukturen.

Tove och Maria tycks mena att förskolan är nödvändig för att samhället ska fungera. På frågan om vem förskolan vänder sig till i första hand svarade Tove att den i första hand är till för samhället.

Tove: Men nånstans så är ju samhället uppbyggt för att barnen ska gå till förskolan på nåt sätt om man ser strukturellt. [...] För så är det ju, för samhället är det en viktig institution, för staten och för..alltså för våran arbetslinje och för våra kvinnor och för hur hela vårt land är uppbyggt så är det ju i systemet så att man ska gå i förskolan.

Maria: Sen får jag nog nästan säga samhället för att det handlar ju om en samhälls...idé, att det spelar egentligen ingen roll hur inställd man som person, som förälder, är på att leva sitt liv på ett visst sätt eller att man ska jobba och så om inte samhället i stort backar upp det. Så sen är det ju hur man vill bygga ett samhälle som att förskolan är förutsättning för att ha...det samhället som vi har så att säga.

Föräldrarna uttrycker här att förskolan är en förutsättning för att samhällssystemet ska fungera. Skulle förskolan försvinna skulle det vara svårt att bibehålla det moderna samhället med den moderna tvåförsörjarfamiljen. För att öka förståelsen för hur alla pusselbitar hänger samman kan man jämföra med andra viktiga institutioner som bär upp samhället och möjliggör förvärvsarbete för vuxna i arbetsför ålder, som till exempel äldreomsorgen. Hade barnen till de äldre varit tvungna att vårda sina föräldrar hade det inte funnits lika stort utrymme för arbete utanför hemmet. Det är alltså viktigt att det offentliga hjälper familjer med vård och omsorg för att kunna klara av vardagslivet så som idealet ser ut idag.

7. Diskussion

Vårt syfte har varit att utifrån föräldrarnas tal i fyra samtalsintervjuer få en bild av hur föräldrar kommunicerar förskolans roll och betydelse. Detta har vi försökt att ringa in genom att titta på föräldrarnas diskursiva tal om förskolan både ur barnet, föräldrarna och samhällets perspektiv. Detta har vi sedan försökt tolka ur ett genusperspektiv.

I föräldrarnas tal utifrån de tre teman som presenterades i frågeställningarna: barnet, föräldrarna och samhället, visades olika diskursiva sätt att tala om förskolan och dess roll och betydelse.

Förskolans roll och betydelse för samhället inrymmer både barnet och föräldrarna eftersom alla individer är en del av samhället och genom att leva i, reflektera över och tala om samhället reproduceras föreställningar och strukturer, inte minst om barn och föräldraskap. Eftersom samhällsbegreppet är så mångfacetterat visade det sig vara svårt att särskilja när föräldrarna talade om barnet, föräldrarna eller samhället, vilket har orsakat att dessa kategorier ofta flyter samman i diskussionen.

Resultatet måste förstås utifrån de förutsättningar som givits. De fem föräldrar som intervjuats är alla boende i centrum i samma stad, de är födda på sjuttioalet och tillhör en relativt homogen grupp både socioekonomiskt och kulturellt. Samtliga levde i heterosexuella parförhållanden med gemensamma barn samt hade ett barn i förskolan. Detta relativt snäva undersökningsmaterial gör inte anspråk på att tala om hur alla föräldrar ser på förskolan utan kan bara säga något om de föräldrar som deltagit i undersökningen. Ett urval med föräldrar ur olika samhällsklasser och med olika kulturella bakgrunder hade förmodligen gett andra resultat.

7.1 Förskolans roll och betydelse för barnet

Undersökningen har visat på en mångtydighet i föräldrarnas tal om förskolans funktion. Dels talar de om förskolan ur barnets perspektiv, att förskolan hjälper barnen att erövra vissa färdigheter, att de får träffa andra barn och att barnen får chans att skapa en egen identitet frigjord från familjen och dels talar de om förskolan som en nödvändighet för arbete och försörjning.

I föräldrarnas tal om förskolan som en plats där barnen lär sig att vara och hävda sig i en grupp kan en önskan tolkas om att barnet skall lära sig samhällets spelregler och förhålla sig till det som anses normalt. Några föräldrar uttryckte sig som att förskolan är en del av *det normala* och att avvika från den normen får konsekvenser både för den vuxne och för barnet. Genom att delta i gruppen, lära sig koderna för inkludering och exkludering skapas individens förutsättningar att på ett friktionsfritt sätt umgås bland människor. Att avvika från normen kan vara rätt om man avviker på *rätt* sätt genom att utveckla en identitet inom normen. Detta känns igen från det Bäck-Wiklund och Bergsten skriver om "det lyckade barnet". Författarna fann genom intervjuer med föräldrar att "Målet är enkelt uttryckt att barnet skall utvecklas till en laglydig och helt vanlig så kallad Svensson". Samtidigt vill föräldrarna att barnet ska utveckla en individualitet och sticka ut från mängden och inte vara precis som alla andra barn. Föräldrarna åberopar barnets självständighet genom att till exempel köpa märkeskläder istället för samma kläder som de andra barnen har (2001:115f).

7.2 Förskolans roll och betydelse för föräldrarna

Samtliga föräldrar betonade vikten av förskolan som en plats att lämna sina barn för att de skall kunna arbeta. Förskolans pedagogiska syfte tycks i föräldrarnas tal vara mer av en bieffekt än ett övergripande syfte. Framförallt gäller förskolans betydelse för föräldrar att kunna arbeta främst kvinnor eftersom förskolan möjliggjort att de har kommit ut på arbetsmarknaden. Förskolan har inte alls på samma sätt haft en liknande betydelse för män då de ändå har kunnat arbeta utanför hemmet eftersom kvinnorna varit hemma med barnen.

Enligt Tallberg Broman (1990:103) har det inte funnits i mäns intresse att ge kvinnorna möjlighet att komma ut på arbetsmarknaden och därför kom utbyggnaden av förskolan igång så

sent. Genom att propagera för kvinnans viktiga roll i hemmet försäkrade sig mannen om en egen plats i arbetslivet. Därför har män aldrig behövt ta ett lika stort ansvar som kvinnor för hem och barn och de har således inte förskolan att tacka för möjligheten att förvärvsarbeta och försörja sig.

Utän att gå speciellt långt tillbaka i tiden går det att se hur detta påverkat genusskapandet. I dagens läge kan det tyckas uråldrigt men de föräldrar som vi intervjuat har sannolikt växt upp i en kontext där kvinnans plats i arbetslivet inte alls var lika självklar som i dag. Denna faktor har förmodligen påverkat dem i sin egen familjebildning och i sin syn på föräldrarollen. Förskolan har varit ett viktigt medel i strävan mot jämställdhet. Det kan dock inte sägas att jämställdhet har uppnåtts eftersom kvinnor och män till stor del fortfarande lever i parförhållanden där män inte tar lika stort ansvar för hem och barn.

Huruvida kvinnans möjlighet att arbeta ses som just en möjlighet eller som ett krav varierar i undersökningen. Förskolan spelar en viktig roll då föräldrarna känner ett behov av att förverkliga sig själva och göra karriär, vilket Gars (2002:102) ser som ett av dagens samhällsideal, samtidigt som de har barn. Detta står i kontrast till det Bäck-Wiklund och Bergsten (1997:52/143f) nämner som ett modersideal eftersom kvinnor vid sidan om att de skall göra karriär också måste förhålla sig till det modersideal som de har fostrats till och där kvinnans betydelse för barnet är den centrala föreställningen. Detta ideal kan leda till en känsla av skuld hos mammorna då barnen lämnas.

Ur ett genusperspektiv visar litteraturundersökningen att föräldrarollen påverkar kvinnor och män olika. Till vilken grad modersidealet påverkar kvinnorna i vår undersökning tycks ha betydelse för huruvida de ser förskolan som en möjlighet eller ett krav. Att se förskolan som ett krav kan tyda på att modersidealet är starkare än samhällsidealet att göra karriär och förverkliga sig själv, medan att se förskolan som en möjlighet innebär att modersidealet inte går ut över karriären. Män är oftast inte fostrade in i ett modersideal och känner därför inte skuld inför att lämna barnet i lika stor utsträckning som kvinnor. Av den anledningen kan det bli lättare för dem att göra karriär och skapa en egen identitet utanför familjen. Föreställningar om mammor respektive pappor reproduceras genom att kvinnor och män i föräldraskapet positionerar sig utifrån rådande föreställningar om genus. Davies (2003:9) menar att "en del av att vara en duglig medborgare, så som samhället för närvarande är organiserat, är förmågan att bestämma sitt 'rätta' kön i förhållande till andra, liksom att hjälpa andra med samma sak". På samma sätt går det att tolka att våra intervjupersoner strävar efter att vara dugliga medborgare genom att vara goda föräldrar, i synnerhet goda kvinnor och mammor, enligt rådande normer. Eftersom det traditionellt har varit kvinnans uppgift att ta hand om barnens fostran, och till stor del är det än idag, vilket Persson (1998:117) pekar på, så är den som känner sig mest osäker förmodligen kvinnan eftersom barnet till stor del är hennes uppgift. Det är hon som ska kombinera sitt yrkesarbete med att vara en god mor.

Det går dock inte att dra några slutsatser kring detta i denna undersökning eftersom den bygger på ett litet antal intervjuer med fyra kvinnor och en man. Det går inte att jämföra dessa fyra kvinnor mot vad endast en man har svarat. Det kan dock tänkas att detta stämmer då flera av kvinnorna ändå uttryckte en osäkerhet.

7.3 Förskolans roll och betydelse för samhället

Under intervjuerna fanns det förmodligen en otydlighet kring innebörden av begreppet *samhälle* i intervjufrågorna vilket gjorde att föräldrarna inte alltid tycks ha lagt betoning på samma betydelser i ordet som vi. Begreppet inbegriper väldigt mycket och vi borde varit mer specifika

då vi ställde frågorna kring detta. När vi formulerade intervjufrågorna tänkte vi oss samhället som en maktfaktor med ett eget intresse i att barn vistas i förskola medan föräldrarna istället tycks ha betonat samhället som en struktur där normer skapas och som berättar hur människor ska vara. Inga av dessa betydelser är fel på något sätt men genom att uppfatta begrepp på olika sätt är det lätt att missuppfattningar uppstår.

Föräldrarna ger uttryck för vikten av att anamma de diskursiva praktiker som rör föräldraskap och barnuppfostran. Davies (2003:10f) skriver att inom poststrukturalismen ses människan som en oerhört komplex människa eftersom det finns så många varierande sätt hon kan positionera sig på i olika situationer. Det finns dock gränser för hur en människa kan positionera sig. Hur den sociala världen är konstruerad begränsar och förstärker människors beteende.

Att placera barnet i förskola kan således ses som ett sätt för föräldrarna att utöva diskursen och samtidigt introducera sina barn i den. Diskursen berättar vilka egenskaper som är önskvärda för en människa att erövrade och genom att placera barnet i förskola kan det konstrueras i enlighet med diskursen.

Eftersom människan, som Davies (2003:10f) menar, inte är statisk utan en individ som hela tiden konstrueras och omkonstrueras med hjälp av diskursiva praktiker är förskolan en utmärkt plats för utövandet av de diskursiva praktiker som rör hur en människa ska vara. Den blir även en plats för föräldrarna att placera sina barn för att aktivt försäkra sig om att deras barn inte (omedvetet) kommer gå emot diskursen genom att konstrueras på ett sätt olikt andra barn. Föräldrarna önskar sig säkert inte att deras barn ska vara annorlunda och därmed riskera att ses som avvikande från andra människor.

7.4 Relevans för läraryrket

Som lärare ingår det i uppdraget att samarbeta med föräldrar, vilket speciellt i förskolan utgör en stor del av läraryrkets uppgifter. Förutom att kunna ta barnets perspektiv blir det därför också viktigt att kunna ta föräldrarnas perspektiv och möta dem utifrån den betydelse som förskolan har i just deras liv. Läroplanen för förskolan skriver ”att förskolan är tydlig i fråga om mål och innehåll är [...] en förutsättning för barnens och föräldrarnas möjligheter till inflytande” (Utbildningsdepartementet 2009:11). Vårt arbete är ett litet steg mot att förstå hur föräldrar känner och tänker kring att lämna sina barn i förskola och varför de gör det. Eftersom det så tydligt kommunicerades från föräldrarna att förskolan till stor del är en plats att lämna sina barn för att kunna arbeta är det viktigt att som pedagog kunna visa på de positiva aspekter som finns för barnet i förskolan. I läroplanen står det även att ”alla som arbetar i förskolan skall visa respekt för föräldrarna och känna ansvar för att det utvecklas en tillitsfull relation mellan förskolans personal och barnens familjer” (Utbildningsdepartementet 2009:12). För att detta ska uppnås måste en kommunikation ske och det är inte minst lärarnas ansvar att se till att denna kommunikation sker på ett respektfullt sätt.

7.5 Förslag till fortsatt forskning

Eftersom denna undersökning endast innefattar ett ytterst snävt undersökningsmaterial med föräldrar som lever i heterosexuella parförhållanden med likvärdig socioekonomisk och kulturell status vore det intressant att vidare undersöka hur förskolans roll och betydelse kommuniceras av föräldrar från olika samhällsskikt och undersöka frågan ur ett klassperspektiv. Förskolan har med stor sannolikhet inte samma betydelse för ekonomiskt stabila föräldrar som för mindre

priviligerade föräldrar. Sannolikt har förskolan inte heller samma betydelse för föräldrar uppfödda med förskolan som en del av samhällsbilden som för inflyttade svenskar vilka inte vuxit upp med den svenska förskoletraditionen. Det vore också intressant att gå djupare in i hur förskolans betydelse kommuniceras inom olika familjekonstellationer. Eftersom vi haft ett genusperspektiv i undersökningen anser vi också att en jämförande studie mellan hur män respektive kvinnor kommunicerar kring ämnet kan utgöra ett intressant ämne för vidare forskning.

7.6 Slutdiskussion

I föräldrarnas tal om förskolan och i de diskurser som blev tydliga under resultatanalysen kunde två tidvis motstridiga huvudfrågor urskiljas för förskolans nödvändighet: *förskolans roll i det moderna föräldraskapet* och *vikten av pedagogik för barnen* vilka liknar de två motsatta synsätt på barn och förskola som Persson (1998:113-114) fann genom intervjuer med föräldrar. Dels fann författaren föräldrar som såg "barnet som projekt" och förskolan som en "möjlighet", dels de föräldrar som såg "barnet som symbios" och förskolan som en "nödvändighet". Både de huvudspår vi hittat och de som Persson fann kan spåras tillbaka till barnkrubbans respektive barntädgårdens funktioner: barnkrubbans samhällsuppgift i att ta hand om barn till föräldrar, främst mammor, som arbetade och barntädgårdens pedagogiska syfte.

Föräldrarna i undersökningen tycks alltså inta båda perspektiven och anse att förskolan i första hand är en nödvändighet men att den samtidigt innebär en möjlighet för barnen. Denna möjlighet för barnen uttrycks dock snarare även den som en nödvändighet eftersom föräldrarna menar att förskolan kan erbjuda barnen en pedagogisk stimulans som föräldrarna själva inte kan ge. Detta leder tankarna till att förskolans pedagogiska syfte mer tycks vara en bieffekt av dess nödvändighet för föräldrarna att arbeta än ett överordnat syfte i sig. Det pedagogiska syftet verkar ha vuxit fram på grund av det samhälle vi har idag där vissa egenskaper hos människor, värderas högt och som föräldrarna tycks mena att barnen kan förvärva i förskolan. Förskolans möjlighet för barnen blir som ett plus i kanten, en fördel som kommer på köpet då föräldrarna är tvungna att lämna barnen i förskola eftersom nästan alla andra barn vistas där. Denna dubbelhet kan få som konsekvens att föräldrarna och pedagogerna i förskolan drivs av olika intressen och målsättningar. Det vill säga att den delade vårdnaden om barnet mellan förskolan och föräldrarna strävar åt olika håll. Förskolan å sin sida arbetar efter läroplanen och har som huvudansvar att se till barnets utveckling och lärande, föräldrarna i vår undersökning å sin sida upplever inte detta som en lika viktig funktion med förskolan utan betonar vikten av kunna lämna sina barn för att arbeta samt att förskolan samtidigt är det enklaste sättet att erbjuda barnen social samvaro med andra barn.

Några föräldrar uttryckte en ambivalent inställning till förskolan och förskolans funktion och ställde sig frågan varför de egentligen lämnar sina barn i förskola. Kattis nämnde att föräldrar kan behöva intala sig som ett mantra att "det är bra med dagis", vilket tyder på att det finns en tveksamhet inför förskolans nytta, åtminstone för de allra yngsta barnen. Föräldrarna tycks ibland vara osäkra i sin föräldraroll: å ena sidan kan de känna att förskolan inte kan erbjuda barnen den trygghet som de behöver, å andra sidan kanske de känner att de själva inte kan erbjuda barnen den stimulans och aktivering som de tror att barnen behöver.

Persson (1998:117) menar att föräldrar idag är mer sårbara än tidigare och därför lättare är mottagliga för påverkan utifrån genom modeflugor för barnuppfostran. Detta har skapat en stor marknad för till exempel böcker, teve-program och tidningar som behandlar hur föräldrar ska fostra sina barn. Sommer (2005:87f) uttrycker detta som en "kronisk osäkerhet" kring vad som är

barnets bästa vilket leder till att ett allt större ansvar för barnens fostran läggs på experter i förskolan. Persson (1998:129) menar vidare att ”barnet är ett *resultat* av föräldrarnas förmåga att vara goda uppfostrare”, vilket talar om betydelsen för föräldrar att skapa så bra förutsättningar som möjligt för sitt barn och på så sätt förverkliga sig själva genom sitt barn. Barnet blir ett föräldraskapets projekt. Även Bäck-Wiklund och Bergsten beskriver detta som en slogan: ”Varför nöja sig med ett ordinärt barn när man kan ha ett superbarn?”. För att föräldrarna ska kunna skapa de bästa förutsättningarna för barnet krävs att de litar till experternas goda råd, vetenskapsrön och vedertagna metoder för uppfostran.

Idag är det populärt att använda sig av begreppet social kompetens, inte bara i förskola och skola utan även i arbetslivet. Det är viktigt att ställa sig frågan vad detta begrepp innefattar. Vad är social kompetens? Sommers begrepp *samvarokompetens* påminner på flera sätt om innebörden i social kompetens. Även läroplanen för förskolan tycks förespråka denna samvarokompetens: ”Förskolan skall sträva efter att att varje barn [...]utvecklar självständighet och tillit till sin egen förmåga, [...] utvecklar sin förmåga att fungera enskilt och i grupp, att hantera konflikter och förstå rättigheter och skyldigheter samt ta ansvar för gemensamma regler, [...]” (Utbildningsdepartementet 2009:9). Detta visar på vikten som förskolan lägger på att alla barn erövrar vissa färdigheter för att kunna samspeja med andra människor som också innehar dessa färdigheter.

Idag är det ungefär tio procent av alla barn som inte går i förskola, och frågan som kan ställas då är vad som händer med dessa barn? Kring detta kan vi endast spekulera, Sommer (2005:101) hänvisar till en svensk undersökning (Andersson 1992) där resultatet visade att de barn som inte vistats i förskola lyckades sämre i skolan senare i livet än de barn som vistats i förskola. Kanske blir det även svårare senare i livet för dessa barn i sociala sammanhang då de inte i lika stor utsträckning blivit fostrade in i de diskursiva praktikerna som efterlevs av jämnåriga, förskollärare och som samhället och förskolan förespråkar.

För oss som blivande förskollärare öppnar detta upp ögonen för hur pass mycket barn i förskolan likriktas, vilket förhoppningsvis gör oss mer uppmärksamma och öppna för att låta barnen utvecklas på sitt eget sätt och inte enbart efter en mall för att bli en duglig samhällsmedborgare.

Till sist vill vi påpeka att förskolan fortfarande tycks vara en i första hand kvinnlig angelägenhet. Schlytter (1993 genom Gars 2002:45) att detta beror på att yrkeskåren inom förskolan domineras av just kvinnor. Många av de möjliga arbetstillfällena för kvinnor som alstrats genom förskolans framväxt är arbeten inom den offentliga sektorn där förskolan utgör en del. Det kan tyckas en smula paradoxalt att många svenska kvinnor idag lämnar sina barn i förskolan för att sedan själva gå till arbetet på en annan förskola och ta hand om andras barn. Kvinnans roll har på så sätt institutionaliserats i och med förskolans framväxt, den roll hon hade för några årtionden sedan i sitt eget hem har hon nu istället på en arbetsplats utanför hemmet. Liksom barnträdgårdsrörelsen för hundra år sedan var en kvinnorörelse är dagens förskola detsamma vilket visar att kvinnorollen på så vis inte har förändrats speciellt mycket.

8. Referenslista

- Bäck-Wiklund, Margareta & Bergsten, Birgitta (1997). *Det moderna föräldraskapet. En studie av familj och kön i förändring*. Stockholm: Natur Kultur.
- Davies, Bronwyn (2003). *Hur flickor och pojkar gör kön*. Stockholm: Liber.
- Esaiasson, Peter m.fl (2003/2007). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Nordstedts juridik.
- Folke-Fichtelius, Maria (2008). *Förskolans formade. Statlig reglering 1944-2008*. Uppsala: Acta Universalis Upsaliensis. Uppsala Universitet.
- Folkesson Lena, Lendahls Rosendahl Birgit, Längsjö Eva & Rönnerman Karin (2004). *Perspektiv på skolutveckling*. Lund: Studentlitteratur.
- Gars, Christina (2002). *Delad vårdnad? Föräldraskap och förskolläraryuppgift i den offentliga barndomen*. Stockholm: HLS Förlag.
- Käraby, Gunni (red.) (2000). *Skolan möter förskolan och fritidshemmet*. Lund: Studentlitteratur.
- Lantz, Annika (1993). *Intervjumetodik: Den professionellt genomförda intervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lenz Taguchi, Hillevi (2004). *In på bara benet. En introduktion till feministisk poststrukturalism*. Stockholm: HLS Förlag.
- Lpfö98 (2009). *Läroplan för förskolan*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Olsson, Lena (1997). *Förskolan och arbetslösheten*. FoU-rapport 1997:2. Stockholm: Forsknings- och utvecklingsenheten.
- Persson, Sven (1994). *Föräldrars föreställningar om barn och barnomsorg*. Stockholm: Almqvist & Wiksell international. (avhandling).
- Persson, Sven (1998). *Förskolan i ett samhällsperspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja (2006). *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur
- Sommer, Dion (2005). *Barndomspsykologi - utveckling i en förändrad värld*. Stockholm: Runa Förlag.

Stukat, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Tallberg Broman, Ingegerd (1990). *Hjälp för mödrar. Barnaglädje åt barnen!* RAPP 85:535. Malmö: Lunds universitet, Institutionen för pedagogik och specialmetodik.

Tallberg Broman, Ingegerd (2002). *Pedagogiskt arbete och kön. Med historiska och nutida exempel*. Lund: Studentlitteratur.

Tallberg Broman, Ingegerd (1995). *Perspektiv på förskolans historia*. Lund: Studentlitteratur.

Vallberg Roth, Ann-Christine (2002). *De yngre barnens läroplanshistoria*. Lund: Studentlitteratur.

Winther Jørgensen, Marianne & Louis Phillips (2000). *Diskursanalys som teori och metod*, Lund: Studentlitteratur.

Andra källor:

Skolverket (2003). *Information om allmän förskola*. www.skolverket.se

Skolverket (2008). *Barn, elever och personal – riksnivå. Sveriges officiella statistik om förskoleverksamhet, skolbarnomsorg, skola och vuxenutbildning*. Del 2. Stockholm: Skolverket. www.skolverket.se

Statistiska Centralbyrån (2007). *Barn- och familjestatistik*. http://www.scb.se/Pages/TableAndChart_151501.aspx (09-05-15)

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. http://www.vr.se/download/18.7f7bb63a11eb5b697f3800012802/forskningsetiska_principer_tf_2002.pdf (09-04-07)

9. Bilagor

9.1 Bilaga 1

Göteborg 15 april 2009

Hej alla föräldrar!

Vi är två lärarstuderande som skulle vilja ha er hjälp som undersökspersoner i vår c-uppsats.

Det vi vill undersöka är hur du som förälder tänker kring vilken betydelse och roll förskolan har i dagens samhälle samt få en bild av hur du ser dels på förskolans roll och dels på din egen roll i ditt barns utveckling. Hur beskriver du förskolans syfte samt vilket ansvar tillskriver du förskolan respektive dig själv som förälder?

Bakgrunden till vår undersökning är att vi anser att det finns en ambivalens kring vem förskolan är till för och därför vill vi undersöka hur förskolans betydelse och roll kommuniceras av föräldrar.

Eftersom förskolans utbyggnad har hängt samman med behovet av kvinnlig arbetskraft, och i och med industrialiseringen en ny samhälls- och familjebild, så vill vi undersöka ur ett genusperspektiv hur föräldrar kommunicerar förskolans betydelse.

Med detta arbete vill vi genom att ta del av föräldrars uppfattningar få en djupare förståelse kring vad förskolan kan ha för betydelse för familjer idag och hur föräldrar kan tänka kring förskolans roll och dess uppdrag. Vi vill genom detta arbete undersöka vem förskolan egentligen är till för och ta reda på hur vårt yrke kan förtydligas och utvecklas. Vi tror också att en djupare förståelse för föräldrars uppfattningar kan göra det lättare för oss att förstå och möta föräldrar i vårt yrke.

Vill du vara med?

Vi skulle gärna vilja träffa dig som är förälder och har barn i förskola. Deltagandet är givetvis frivilligt men vi är mycket tacksamma om ni kan ta er tid att delta. All information kommer enbart användas i vår undersökning och ni kommer att förbli anonyma så långt det är möjligt. Platsen för vår intervju är förslagsvis på ett café, i ditt hem eller på annan plats som du föredrar.

Vi är tacksamma om vi kan få veta om du vill vara med före den 27/4. Därefter vill vi träffa dig i vecka 18-19 för intervju. Vi räknar med att intervjun kan ta mellan 30 min och 1 timme. Anmäl ditt intresse genom att fylla i blanketten på nästa sida och lämna i kuvertet på anslagstavlan, märkt: c-uppsats, så kontaktar vi dig för en intervju.

Tack på förhand, hälsningar

Karin och Elin

Telefon Karin: XXXXXXXXXXXX, E-post: XXXXXXXXXXXXXXXX

Telefon Elin: XXXXXXXXXXXX, E-post: XXXXXXXXXXXXXXXX

Jag vill anmäla mitt intresse för att ställa upp i en intervju!

Namn: _____

Telefonnummer (eller e-post): _____

Nås säkrast (tid): _____

9.2 Bilaga 2

Intervjufrågor

Namn, ålder, civilstatus, antal barn, antal barn i förskola, sysselsättning, arbetsomfattning?

Hur upplever du förskolans roll och betydelse för er familj?

- Hur gammalt/gamla var ditt/dina barn när de började i förskolan?
- Varför började det/de just vid denna tidpunkt? Skedde det några förändringar i familjen? Hade du velat att barnet/barnen började tidigare/senare i förskolan?
- Hur många timmar är ditt/dina barn i förskola?
- Är du nöjd med den tiden? Hade du velat att barnet var färre/fler timmar i förskola?

Varför?

- Vad ser du som den främsta orsaken till att ditt/dina barn går i förskola?
- Vad ser du för fördelar med att ditt/dina barn går i förskola?
- Vad ser du för nackdelar med att ditt/dina barn går i förskola?

Då...

- Gick du i förskola när du var barn? Hur upplevde du det?
- Vad fanns det för anledningar till att du gick i förskola?
- Kan det finnas någon skillnad i vilken betydelse förskolan hade för din familj som barn jämfört med din familj idag?

Upplever du att förskoleverksamheten är utarbetad för barnet, familjen eller samhällets behov?

- Av vilken anledning går barn i dag i förskola?
- Finns det någon funktion för barnet att det går i förskola och isåfall vad kan det vara?
- Finns det någon funktion för samhället att barn går i förskola och isåfall vad kan det vara?
- Hur ser du på detta, förskolans roll i samhället?
- Hur skulle du rangordna förskolans funktion för barnet, familjen eller samhället?
- Hur tänker du kring detta, varför just X först?